

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

(ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ)

ΤΟΜΟΣ ΕΞΗΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΜΥΡΤΙΔΗ
1965

le mérite de trouver dans le *Sicyonien* des emprunts textuels à l'*Oreste* d'Euripide.

A partir de XI/B/5 jusqu'en B/15 nous ne sommes absolument pas d'accord avec Gallavotti sur la façon de répartir les répliques.

XI/B/6-8 nous aimerions savoir comment Gallavotti comprend le charabia qu'il adopte en corrigeant τοῦ τίνος et en ponctuant autrement que dans l'édition *princeps*. Il fallait en donner quelque explication, sinon ne pas séparer les lettres en mots.

XI/B/10 Gallavotti propose οὗτος γ' ὄνοῦ sans un mot d'explication. Nous avouons ne comprendre ni la forme ὄνοῦ ni son sens.

XI/B/12 pourquoi mettre entre guillemets les mots γέρων ὅς εἰμι γέγονα? et pourquoi est-ce Dromon qui les prononce? Pourquoi la virgule après θυγάτριον? Que signifie au vers 13 ἀληθὲς ἀπολέσας (σ)εαυτοῦ τέτταρας entre deux virgules? Pour ἀληθὲς nous nous demandons s'il ne constitue à lui seul une réplique avec la valeur d'un adverbe affirmatif: « C'est vrai! ».

XI/C/24 - D/10 pourquoi mettre ce passage dans la bouche de Cichésias? Comment celui-ci pouvait-il connaître l'existence des κανδύτανες, des ἀορτήρες, des ὄλσκοι, des βάρβαροι παῖδες? Bien plus, comment connaissait-il l'endroit où se trouvait Philouméné, étant donné que ce qui reste des vers C/20-23 ne permet point de supposer que ces explications aient été données?

XI/D/15 ἀντ[έρων que propose Gallavotti est périspomène ἀντερῶν (de ἀντερᾶω/ῶ).

XII/B/10 que signifie δέρο[?

Signalons pour terminer quelques *lapsus calami* portant sur l'accentuation: p. 4, fr. 375 χλαμύδιον (non χλαμυδίον); IV/A/7]τέραν (non]τεραν); VII/A/7 ὠ]κότριψ (non ω]κότριψ); V/A/7 δημοτῶν (non δημότων); V/B/18 κατεφάνη (non κατέφανη); V/B/19 ἐγκραγόντες (non ἐγκράγοντες); V/B/22 πεφρικυ(ῖ) ἦ (non πεφρικυ' ἦ ou πεφρικύ' ἦ in appar.); XI/B/14 Δρόμωνά τε (non Δρόμωνα τε); XII/B/10 κεκόμικας (non κεκομικας); XXI/B/7 δέησιν ἔστι (non δέησιν ἔστι); XXI/B/12 φιλόγελώς τε (non φιλογέλως τε).

MANOLIS PAPATHOMOPOULOS

28 - 7 - 1965

E.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΙΚΚΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ

Συνεπληρώθησαν ἐφέτος ἑκατὸν χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐξόχου Ἑλληνοσ λογίου Νικολάου Σάββα Πικκόλου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἐτιμᾶτο πολὺ εἰς τὴν πεπαιδευμένην Εὐρώπην ὡς σπουδαῖος φιλόλογος καὶ ζηλωτὴς πατριώτης. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως δὲν ἐξετιμῆθη δεόντως οὔτε ἡ σοφία του οὔτε ἡ φιλοπατρία του· διὸ καὶ ὁ βιογράφος τοῦ Κοραῆ Διονύσιος Θερεϊανός, ὁ ὁποῖος ἐχαρακτήρισε τὸν Πικκόλον δεινὸν ἑλληνιστὴν, ἐσημείωσε ὅτι « παρ' ἀξίαν ὀλιγορῆθη ὁ φιλόπατρις καὶ ἐπίσημος οὗτος λόγιος »¹.

Αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Πικκόλου πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὡς διδασκάλου καὶ συγγραφέως, ὁ πατριωτικὸς του ζῆλος καὶ ἡ ἀφοσίωσις του εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ μετ' αὐτήν, καθιστοῦν αὐτὸν ἀξιὸν ἰδιαιτέρας προσοχῆς καὶ μελέτης².

Ὁ Νικόλαος Πικκόλος ἐγεννήθη εἰς τὸ Τούρνοβον τῆς Βουλγαρίας τὴν 15 Νοεμβρίου 1792 Ν. Ἑ., « ἐκ γονέων Θεσσαλῶν », καθὼς ἀνέγραψεν εἰς τὸ « Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον » τοῦ 1868, σελ. 371, βιογραφῶν τὸν Πικκόλον ὁ Μαρίνος Π. Βρατιός. Ἑλληνα τὴν καταγωγὴν παρουσίασαν τὸν Πικκόλον καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἀλέξανδρος καὶ Παναγιώτης Σούτσοι (« M. Nicolas Piccolo, issu d'une famille grecque établie à Tournavos en Bulgarie... »)³, καὶ πάντες, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ὅσοι παλαιότερον ἠσχολήθησαν περὶ αὐτοῦ.

Μόνος ὁ διαπρεπὴς Γάλλος φιλόλογος E. Egger, προλογίζων τὴν

---

1. Διον. Θερεϊανοῦ, Ἀδαμάντιος Κοραῆς, τόμ. Α' (ἐν Τεργέστη, 1889), σελ. 378 - 379.

2. Ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν Πικκόλον δεικνύουν — παραλλήλως πρὸς ἡμᾶς — καὶ οἱ Βούλγαροι λόγῳ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ, τὸ δὲ Ἰνστιτούτον Βαλκανικῶν Σπουδῶν τῆς Βουλγαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν ἐξήγγειλε τὴν ἔκδοσιν ἀναμνηστικοῦ τόμου ἀφιερωμένου εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

3. Ποιήσεις νέαι τῶν ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσων. Ἐν Ναυπλίῳ 1833, σελ. 19. Πρβλ. καὶ περιοδ. « Πανδώρα », τόμ. 16 (1865), σελ. 168.

ὑπὸ τοῦ Πικκόλου παρασκευασθεῖσαν ἔκδοσιν τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου, ἣ ὁποία ἐδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατόν του (1866), σημειώνει ὅτι ὁ Νικόλαος Σάββα Πίκκολος κατήγετο ἐκ γονέων Ἑλληνοβουλγάρων¹.

* * *

Τὰς βασικὰς του σπουδὰς ἔκαμεν ὁ Πίκκολος εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν περισσότερων διακριθέντων μαθητῶν τοῦ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ὠργάνωσεν ἐπὶ νέων βάσεων μετὰ τοῦ μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου κατὰ τὸ ἔτος 1810 καὶ διεύθυνε μέχρι τοῦ 1815 τὸ ἔκτοτε ἀποκληθὲν Λύκειον τοῦ Βουκουρεστίου. Παραλλήλως ὁμως, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀκμῆς τοῦ Λυκείου τοῦ Βουκουρεστίου, ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν διδασκόντων (Ἄθανασίου Βογορίδη, Μιχαὴλ Κοκκίνη, Μανουὴλ Βυζαντίου κ.ἄ.) καὶ ὁ Νικόλαος Σάββα (Πίκκολος) διδάσκαλος διὰ τὰ γαλλικά², μετέχων συγχρόνως καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου ἰδρυθείσης τότε ἐν Βουκουρεστίῳ Φιλολογικῆς Ἑταιρείας³. Τοῦτο ἀποτελεῖ σαφῆ ἀπόδειξιν τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὸν ἐπίλεκτον μαθητὴν του ὁ Βαρδαλάχος. Ὄταν δὲ ὁ τελευταῖος οὗτος προσκληθεὶς ἦλθεν εἰς Χίον τὸ 1815, διὰ νὰ διδάξῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν σχολὴν τῆς νήσου μετὰ τοῦ ἀρτίως ἐκ Παρισίων ἐπανελθόντος Νεοφύτου Βάμβα, παρέλαβε μαζί του καὶ τὸν προσφιλῆ του Πίκκολον, ὁ ὁποῖος ἐχρημάτισε τότε εἰς ἐκ τῶν 14 διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι ἐδίδαξαν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην (1815-1816) εἰς τὸ λαμπρὸν σχολεῖον τῆς Χίου⁴ μετὰ τοῦ Ἰωάννου Τσελεπῆ, Ἰουλίου Δαυτῆ κ.ἄ.

Τὸ 1818 ὁ Πίκκολος εὐρίσκεται εἰς τὴν Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας. Προφανῶς ἠκολούθησε καὶ πάλιν τὸν Βαρδαλάχον, ὅστις προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Ὁδησσοῦ ἀνέλαβε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς, συνεργασθεὶς ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν

1. Λόγγου Ποιμενικῶν τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι τέτταρες, ἐπιμελεία καὶ διορθώσεις καὶ προσθέσει πλείστων σημειώσεων Ν. Σ. Πικκόλου. Ἐν Παρισίοις, ἄωξς'. Ἰδὲ καὶ Πανδώραν, τόμ. 18 (1868), σελ. 491.

2. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλην. Φιλολογ. Σύλλογος, τόμ. ΙΒ' (1877-1878), σελ. 151.

3. Κ. Σάββα, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, σελ. 590 ὑπόσημ.

4. J a c o n a k y R i z o N e r o u l o s, Cours de littérature grecque moderne, Genève 1828, σελ. 125. Ἄ. Πολυζωΐδου, Τὰ Νεοελληνικά. Ἐν Ἀθήναις 1874, σελ. 242. Περὶ τῆς σχολῆς τῆς Χίου ἰδὲ Κ. Ἀμάντου, Ἡ παιδεία εἰς τὴν τουρκοκρατουμένην Χίον (1566-1822), Ἑλληνικά, τόμ. 3 (1930), σελ. 381-414.

διδασκάλων τοῦ γένους Γεωργίου Γενναδίου, Γεωργίου Λασσάνη, Ἰωάννου Μακρῆ, Ἀλεξάνδρου Ἀβραμιώτου, Ἰωάννου Σταματελοπούλου καὶ ἄλλων. Εἰς τὴν ἑλληνοβριθῆ ἐκείνην πόλιν τῆς νοτίου Ρωσίας ἤρχισε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1818) τὸ φιλολογικόν του στάδιον ὁ Πίκκολος, ἀναβιβάσας ἐπιτυχῶς εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρον τῆς πόλεως δύο τραγωδίας, τὸν « Φιλοκτῆτην » τοῦ Σοφοκλέους καὶ τὸν « Θάνατον τοῦ Δημοσθένους »¹, ἔργον τοῦ ἰδίου.

Περὶ τὰς θεατρικὰς ταύτας παραστάσεις ἔγινεν εὐρὺς λόγος μεταξὺ τῶν λογίων Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς. Ὁ ἐν Ὁδησσῷ ἀνταποκριτὴς τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἀνήγγειλεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ὅτι « τὴν 16/28 τοῦ Φεβρουαρίου (1818) ἐπαραστάθη ἄλλο δράμα εἰς τὴν γραικικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς φιλοθεάτρος Γραικοὺς, ὁ κατὰ Σοφοκλῆν ἐγκαλλισθεὶς Φιλοκτῆτης, εἰς τὴν ὁμιλουμένην γλῶσσαν μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὸν προσκαίρως ἐκεῖσε διατρίβοντα πεπαιδευμένον καὶ φιλόκαλον νέον κύριον Νικόλαον Πίκκολον »².

Τὴν φιλολογικὴν ταύτην εἶδησιν, ὡς διευτυπώθη, εὗρεν ὁ Πίκκολος ἀνακριβῆ καὶ μειωτικὴν δι' αὐτόν, ἐφ' ὅσον ἀνεφέρετο εἰς αὐτὴν ὅτι ἀνεβίβασε τὸν Φιλοκτῆτην κατὰ μετάφρασιν ὅχι ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀρχαίου ἑλληνικοῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς γαλλικῆς διασκευῆς τοῦ Laharpe. Διὸ καὶ ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ ἐπιστολὴν ἀπὸ 20 Μαΐου 1818, διὰ τῆς ὁποίας διεμαρτύρετο εὐσχήμως διὰ τὴν ἀνακριβῆ εἶδησιν. « Σὰς παρακαλῶ νὰ πιστεύσετε, ὅτι ἡ μετάφρασίς μου εἶναι ὅλη ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον, καθὼς εἶναι γνωστὸν εἰς τοὺς ἐν Ὁδησσῷ λογίους τῶν ὁμογενῶν. Ἄλλο δὲν παρεδέχθη ἀπὸ τὸν Γάλλον Laharpe εἰμὴ τὴν εἰς τρεῖς πράξεις διαίρεσιν, ἀποβαλὼν, ὡς αὐτός, τοὺς χοροὺς καὶ προσθέσας τὸν εἰς τὴν Β' σκηνὴν μονόλογον τοῦ Νεοπτολέμου, πλὴν ὅχι πάλιν μεταφρασμένον, ἀλλ' ἐραρισμένον ἀπὸ τὸν χορὸν τὸν εἰς τὸ πρωτότυπον. Καμμίαν δὲ ἀπὸ τὰς ἄλλας μεταβολὰς τοῦ Laharpe δὲν ἠκολούθησα, ὅχι ἀπὸ τυφλὸν σέβας πρὸς τὸν ποιητὴν, ἀλλὰ διὰ λόγους, τοὺς ὁποίους ἴσως ἄλλοτε εὐκαιρήσω νὰ ἐκθέσω. Τὸ νὰ μεταφράσῃ τις μετάφρασιν, εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ σφαλερὸν καὶ ὑποπτον· τὸ δὲ νὰ μεταφράσῃ μετάφρασιν, ἐν ᾧ ἐννοεῖ τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γεγραμμένον τὸ πρωτότυπον, καὶ ἄτοπον καὶ γελοῖον. Κανεὶς Ἑλληνα ἢ ἑλληνίζων, ἢ ἑλληνικῶς τραφεὶς, δὲν θέλει καταδεχθῆ, νομίζω, νὰ πέσῃ ποτὲ εἰς τοιαύτην

1. J. Rizo Neroulos, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 145.

2. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, ἔτος 1818, σελ. 194 - 195.

ἀτοπίαν, καὶ μάλιστα ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ μεταφράσεως ἑλληνικῶν συγγραμμάτων »¹.

Περὶ δὲ τοῦ θεατρικοῦ ἔργου τοῦ Πικκόλου, τοῦ ἐπιγραφομένου « Ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους », τὸ ὁποῖον ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν σκηνὴν τῆς Ὁδησοῦ τὴν 7/19 Σεπτεμβρίου 1818, ἀντὶ ἄλλης ἀναλύσεως παραθέτω ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ λογίου θεατρικοῦ συγγραφέως καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐν Ὁδησσῷ ἑλληνικῆς σχολῆς Γεωργίου Λασσάνη — τοῦ γνωστοῦ γραμματέως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου — πρὸς τὸν ἐν Πέστη Γεώργιον Τακιατζῆν: « ... Ὁ συγγραφεὺς κύριος Νικόλαος Πίκκολος, γνωστὸς ἀπὸ τὴν εἰς τὴν ὀμιλουμένην μας γλῶσσαν παράφρασιν τοῦ Φιλοκλήτου τοῦ Σοφοκλέους, ἐδιαίρεσε τὸν Δημοσθένην του εἰς τρεῖς πράξεις. Ἡ ὑπόθεσις τὴν ὁποίαν ἔκλεξεν εἶναι πατριωτικὴ, ἢ τραγικὴ πλοκὴ τοῦ δράματος ἔντεχνος, αἱ ἔννοιαί του ὑψηλαί, τὸ ὕφος του γλαφυρόν, εἰς ἓνα λόγον, ἐπέτυχεν τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον τὸ ἐπεχειρήσθη· διότι ἔγγιξε τὴν ὁποίαν ὠμματίαζε λεπτὴν χορδὴν τῶν αἰσθήσεων ὄλων τῶν παρευρεθέντων εἰς τὴν παράστασιν ὁμογενῶν... »².

Ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἀνέγραψεν, ὅτι ἀμφότερα τὰ θεατρικὰ ταῦτα ἔργα τοῦ Πικκόλου ἐξεδόθησαν τύποις· δὲν ἠδυνήθη ὁμως νὰ ἴδῃ τὰ ἔντυπα ταῦτα³, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγὼ ματαίως ἀνεζήτησα.

* * *

Δὲν δύναμαι νὰ καθορίσω πότε μετέβη διὰ πρώτην φορὰν ὁ Πίκκολος εἰς Παρισίους καὶ ὑπὸ ποίας συνθήκας συνεδέθη μετὰ τοῦ Κοραῆ, τοῦ ὁποίου ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀρίστων φίλων καὶ ἐταίρων⁴. Ἄλλως τε αἱ μετακινήσεις τοῦ Πικκόλου, ἀφ' οἷου ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ Βαρδαλάχῳ εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Βουκουρεστίου (1810 - 1813) μέχρι τῆς ὀριστικῆς του ἐγκαταστάσεως εἰς Παρισίους, μετὰ εἰκοσαετίαν περίπου, εἶναι πολλαὶ καί, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν μας τὸ προσωπικόν του ἀρχεῖον, εἶναι δύσκολον νὰ τὰς καθορίσωμεν ἐπακριβῶς. Οἱ ἀδελφοὶ Σοῦτσοι, μετὰ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι συνεδέετο διὰ φιλίας, πληροφοροῦν ὅτι ὁ Πίκκολος, διψῶν ἀπὸ ταξίδια καὶ ἀπὸ μάθησιν,

1. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, ἔτ. 1818, σελ. 271.

2. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, ἔτος 1818, σελ. 573 κέ.

3. J. Rizo Neroulos, Cours de littérature Grecque moderne, σελ. 156.

4. Διον. Θερεϊανοῦ, Ἀδαμ. Κοραῆς, τόμ. Α', σελ. 378 - 379.

ἐπεσκέφθη τὴν Γερμανίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ μετέβη εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη σπουδάζων καὶ ἐξοπλιζόμενος ἐπιστημονικῶς¹.

Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Πίκκολος ἦλθεν εἰς Παρισίους κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1819² καὶ ἐπεδόθη εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς σπουδὰς. Τότε συνεδέθη μετὰ τοῦ Κοραῆ καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν Ἑλλήνων λογίων, οἱ ὅποιοι περιστοιχίζον τὸν σοφὸν Χίον³. Εἰς ἕξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ λόγιος ἰατρός Γεώργιος Γλαράκης πρὸς τοῦτον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν πατρίδα του Χίον, ἀφιέρωσεν ὁ Πίκκολος μέγα ποίημα ἐξ 102 δεκαπεντασυλλάβων στίχων, τὸ ὁποῖον ἀπέστειλεν ἐκ Παρισίων τὴν 7 Ἀπριλίου 1820 πρὸς τοὺς συντάκτας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Τὸ ποίημα τοῦτο ἄρχεται διὰ τῶν στίχων :

*«Ἦλθε, Γλαράκη φίλτατε, ἡ ποθουμένη ὦρα !
εἰς τὴν πατρίδ' ἀναχωρεῖς μὲ τῶν Μουσῶν τὰ δῶρα».*

καὶ τελειώνει :

*«Ἄλλ' ἔχ' ὕγείαν, ὦ καλὸν καλῆς πατρίδος θρέμμα,
ἀνδρίζου, φέρων παρ' ἡμῶν τὸ θεῖον τοῦτο στέμμα»⁴.*

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς διαμονῆς του εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν ὁ Πίκκολος ἀπέκτησε μέγα γόητρον. Ἡ ἐπιτυχὴς ἐπίδοσις του εἰς τὴν μελέτην τῶν κλασσικῶν γραμμάτων, ὁ πατριωτικὸς του ζῆλος καὶ ἡ φιλία του μετὰ τοῦ Κοραῆ ἐξησφάλισαν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν λογίων Ἑλλήνων τῆς διασποράς καὶ τῶν ἑλληνολατρῶν Εὐρωπαίων, ὥστε κατέστη οὗτος μία ἐκ τῶν ἀξιο-

1. Ποιήσεις νέαι τῶν Ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσων. Ἐν Ναυπλίῳ 1833, σελ. 19.

2. Εἰς ἐπιστολὴν του ἀπὸ 13 Μαρτίου 1819 ὁ Κοραῆς γράφων πρὸς τὸν Κ. Κοκκινάκην, ἕνα τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, συνιστᾷ εἰς τοὺς διευθυντὰς τοῦ περιοδικοῦ νὰ αὐξήσουν τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ καὶ νὰ συνάψουν στενότερον δεσμὸν « μετὰ τῶν ὁμογενῶν τῆς καλῆς μερίδος καὶ τῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐδῶ, καὶ μάλιστα τοῦ Νικολοπούλου καὶ τοῦ Π(ικκόλου)... ». Ἐπιστολαὶ Ἀδ. Κοραῆ, ἔκδ. Ν. Δαμαλά, τόμ. Γ', σελ. 700. Ὅρα καὶ Σ τ α μ ά τ η Κ α ρ α τ ζ ᾱ, Κοραῆς καὶ Νικολόπουλος, Ἀθῆναι 1949, σελ. 35.

3. Σ. Β. Κουγέα, Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν. Ἑλληνικά, τόμ. 11 (1939), σελ. 308. Ἀ π. Δ α σ κ α λ ά κ η, Ὁ Ἀδαμ. Κοραῆς καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων, Ἀθῆναι 1965, σελ. 259 κέ.

4. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, ἔτος 1820, σελ. 417 - 420.

λογωτέρων ἑλληνικῶν προσωπικότητων τῶν Παρισίων. Τὸ κῦρος, τὸ ὁποῖον ἀπέκτησεν, ἐχρησιμοποίησεν ἀφειδῶς, ἐργαζόμενος διὰ τὴν ἔθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἑλλήνων.

Εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἔθνικῶν του ἐνεργειῶν περιλαμβάνεται καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἐπεδείκνυεν ὑπὲρ τῶν πτωχῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίζοντο νὰ σπουδάσουν εἰς τὴν Εὐρώπην δι' ὑποτροφίῶν χορηγουμένων ὑπὸ κοινωφελῶν ἐταιρειῶν, Ἑλλήνων ἢ καὶ φιλελλήνων. Καθ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ, γενομένην πρὸς τὸν ἀρχιγραμματέα Ἰακωβάκην Ρίξον Νερουλόν, ὁ Μιχαὴλ Σουῖτσος (Μιχάλβοδας), ἀνελθὼν εἰς τὸν ἡγεμονικὸν θρόνον τῆς Μολβαβίας (24 Ἰουνίου 1819) ἔδωκεν ὑποτροφίας ἀρχομένας ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1820 εἰς δύο Ἑλληνας νέους σπουδάζοντας εἰς Παρισίους, τὸν Ν. Κοριτζᾶν καὶ τὸν Κ. Ἑστιώτην¹.

Κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον ἐβοήθησε τὸν Κλαύδιον Fau-ri-el εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐπὶ μακρὸν χρόνον συνεκέντρωνε καὶ ἐπεξεργάζετο ὁ Γάλλος ἐκεῖνος φιλέλληνας. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ κατὰ τὸ 1824 ἐκδοθέντος ἐν Παρι-σίοις βιβλίου του (Chants populaires de la Grèce moderne) ὁ Fau-ri-el ἀναφέρει ὅτι ὁ βασικὸς πυρὴν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς συλλογῆς του προῆλθεν ἀπὸ τὸν Κοραῆν, ὁ ὁποῖος τὰ εἶχε παραχωρή-σει εἰς τὸν Χριστόδουλον Κλονάρη, τῇ μεσολαβῆσει δὲ τοῦ Πικκόλου ἠδυνήθη ὁ Fau-ri-el νὰ ἐξασφαλίσῃ ἀντίγραφα τῶν δημοτικῶν τούτων τραγουδιῶν².

* * *

Παραλλήλως πρὸς τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον ὁ Πίγκολος ἀνέπτυ-ξεν ἐν Παρισίοις ἀξιοσημεῖωτον ἔθνικὴν δρασιν, ἐν συνεργασίᾳ συνή-θως μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πατριωτῶν, τοὺς ὁποίους ἐνέπνεε καὶ καθωδήγει ὁ Κοραῆς.

1. Ἑρμῆς ὁ Λόγιος, ἔτ. 1820, σελ. 238 - 240.

2. Claude Fau-ri-el, Δημοτικὰ τραγούδια τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Εἰσαγωγή Ν. Βέη. Ἀθῆναι 1956, σελ. ιγ' καὶ 2. Σημειωτέον, ὅτι εἰς τὴν ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1826 ἐκ Παρισίων ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν ἐν Κερκύρᾳ Χρ. Φιλη-τᾶν, ἐκφράσαντα τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐκτυπώσῃ ἐν Παρισίοις συλλογὴν δημοτι-κῶν τραγουδιῶν, ὁ Πίγκολος ἀπήντησε: «...Σὲ ἀπεκρίθην ἐν καιρῷ διὰ τοῦ κυρίου Ἀσωπίου εἰς ὅσα λέγεις περὶ ἐκδόσεως τῶν τραγουδιῶν κλπ. Τὸ ἐμπό-ριον ἐν γένει, καὶ ἰδίως τὸ τῶν βιβλίων, εἶναι εἰς κρισίμους περιστάσεις... Τὸ δὲ ἄλλο εἶναι, ὅτι ὁ Φωριὴλ ἐσύναξεν πάμπολλα τραγούδια εἰς τὰς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβὰς του καὶ ὁ Voutier ἐξέδωκε τινά, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ τὸ τοῦ Μεσολογγίου... ». (ΓΑΚ, Συλλογὴ Λαδᾶ, φάκ. Φιλητᾶ).

Σημειωτέον ὅτι ἡ Ὑ. Πύλη, ἡ ὁποία εἶχε περιέλθει κατὰ τὸ 1820 εἰς δύσκολον θέσιν ἔνεκα τῆς ἀνταρσίας τοῦ Ἑλλήνων πασῶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐσωτερικῶν ἀντιπερισπασμῶν, ἠνωχλεῖτο τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἐθνικῆς δραστηριότητος τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ λογίων Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι, διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ πατριωτικῆς τῶν δράσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν διεφώτιζον καὶ ἐξήγειρον τοὺς ραγιαδες εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐδημιούργουν φιλελληνικὸν ρεῦμα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, κυρίως μεταξὺ τῶν φιλελευθέρων καὶ τῶν πεπαιδευμένων, τῶν μετεχόντων πολὺ ἢ ὀλίγον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Καὶ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, ἀνησυχοῦσα ἔνεκα τῶν μεγάλων ἐν τῇ ἰταλικῇ χερσονήσῳ ἐθνικοαπελευθερωτικῶν ταραχῶν, κατεδίκαζε ζωηρῶς τὰς ἐθνικὰς ἐνεργείας τῶν Ἑλλήνων λογίων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐξηνάγκαζε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ ἀποδοκιμάσῃ δι' ἐγκυκλίων τοὺς ἐξ αὐτῶν κινουμένους ἐθνικῶς καὶ ἐκδίδοντας φιλελεύθερα συγγράμματα. Αἱ ἀποδοκίμασιαι αὗται Ἑλλήνων λογίων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἔφθανον ἐνίοτε μέχρις ἀφορισμοῦ αὐτῶν. Ὁ Φιλήμων ἀναφέρει ὀνομαστικῶς μεταξὺ τῶς οὕτως ἀφορισθέντων Ἑλλήνων τὸν Νικόλαον Πίκκολον¹.

* * *

Ἡ ἔκρηξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εὔρε τὸν Πίκκολον εἰς Παρισίους. Δὲν γνωρίζω, ἐὰν συνεμερίζετο καὶ αὐτὸς τὰς περὶ τοῦ προώρου τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως γνώμας τοῦ Κοραῆ, τὰς ὁποίας ἄλλως τε εἶχον καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ². Ἄλλ' εἶναι γεγονὸς ὅτι, εὐθὺς ὡς ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις, τόσον ὁ Κοραῆς ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι ἐξέχοντες ὁμογενεῖς ἐγκατέλειψαν πάντα δισταγμὸν καὶ ἐτάχθησαν ψυχῇ καὶ σώματι ὑπὲρ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος. Εἶναι γνωστὴ ἡ μεγάλη καὶ πολύμορφος δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ὁ Κοραῆς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, συνεργαζόμενος μετὰ τῆς ομάδος τῶν ὁπαδῶν καὶ φίλων τοῦ λογίου Ἀθανασίου Βογορίδου, Χριστοδούλου Κλονάρη, Νικολάου Πικκόλου καὶ ἄλλων, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθη ἔπειτα καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Πολυχρονιάδης καὶ εἴ τις ἄλλος. Οὗτοι ἀνέλαβον αὐτοπροαιρέτως νὰ βοηθήσουν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα προβάλλοντες τὰ ἑλληνικὰ δίκαια εἰς τὴν δημοσίαν γνώ-

1. Ἰωάννου Φιλήμονος, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τόμ. Α', σελ. 97.

2. Ἐ. Γ. Πρωτοψάλτη, Ἰγνάτιος Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, τόμ. Α', σελ. 170.

μην τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀνατρέποντες τὰς ποικίλας κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως συκοφαντίας, συγκεντρώνοντες χρηματικὰς εἰσφορὰς καὶ ἄλλα ἐφόδια ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐν Ἑλλάδι¹. Οὐδὲ περιορίζοντο τὰ μέλη τῆς ομάδος ταύτης εἰς ἀκαδημαϊκὰς μόνον ἀνταποκρίσεις καὶ εἰς τὰ ἄλλα προαναφερθέντα ἔργα, ἀλλὰ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐγκατέλειψαν τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν καὶ κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συναγωνισθοῦν μετὰ τῶν ἐπαναστατῶν διὰ τοῦ ξίφους ἢ τῆς γραφίδος. Ἦδη ἀπὸ τῶν πρώτων μηνῶν τῆς ἐπαναστάσεως κατῆλθον ἐκ Παρισίων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Μιχαὴλ Σχινᾶς, ὁ Παναγιώτης Ρόδιος, ὁ Γεώργιος Ἰωαννίδης, ὁ Τυπάλδος καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ Πίκκολος, καθ' ἃ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Κ. Πολυχρονιάδης εἰς ἐπιστολὴν του ἐκ Παρισίων ἀπὸ 2 Αὐγούστου τοῦ 1821 πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι φίλους του Γεώργιον Πραϊδην, Γεώργιον Σέκερην κ.λ., ἐσκέπτετο καὶ οὗτος νὰ ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐνεκα τῆς ἐπικρατούσης ἀκαταστασίας ἦτο μετέωρος².

Τὸ ἔργον τῆς ἐν Παρισίοις πατριωτικῆς ομάδος ὑπῆρξε πράγματι ὠφελιμώτατον χάρις εἰς τὴν φιλολογικὴν φήμην καὶ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας σχέσεις τοῦ Κοραῆ καὶ τὰς ποικίλας ἱκανότητας τῶν συνεργατῶν του. Ἰχνη μόνον τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν φίλων του διέσωσεν ὁ Φιλήμων³. Τὸ πάθος τοῦ Κοραῆ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἦτο τόσον μέγα, ὥστε ὁ Πολυχρονιάδης ἐν τῇ προαναφερθείσῃ ἐπιστολῇ του ἔγραφεν: « Ὁ Γέρον μας πάσχει καί, ἐὰν δὲν προφθάσουν εὐτυχεῖς εἰδήσεις, ἀποθνήσκει ἀπὸ τὴν λύπην του »⁴.

Ὁ Πίκκολος ὑπῆρξε προφανῶς ἐκ τῶν δραστηριωτέρων μελῶν τῆς ἐν Παρισίοις ομάδος τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν⁵. Αὐτὸς καὶ ὁ Κ. Πολυχρονιάδης ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς σύνδεσμοι τῆς ομάδος μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐν Παρισίοις Albert Gallatin, ὅστις ἐπέδειξε θερμότατον ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, παρορμηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του στρατηγοῦ Lafayette. Κατόπιν συστάσεων τοῦ τελευταίου τούτου ἀπὸ

1. Ἀνάλογος ὑπῆρξεν ἡ δρασις τοῦ Ἰγνατίου Οὐγγροβλαχίας καὶ τῶν φίλων του εἰς τὴν Πίζαν, ὡς καὶ ἄλλων ὁμογενῶν ἀλλαχοῦ.

2. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, τόμ. Α', σελ. 53.

3. Ἰ. Φιλήμωνος, Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, τόμ. Δ', σελ. 22, 368 - 370.

4. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τόμ. Α', σελ. 53.

5. Βλ. Π. Κ. Ἐνεπεκίδης, Ρήγας - Ὑψηλάντης - Καποδίστριας. Ἀθῆναι 1965, σελ. 261 (ἐπιστολὴ Ν. Πικκόλου πρὸς Γ. Γεννάδιον εἰς Βουκουρέστιον, ἀπὸ 10 Μαρτίου 1821).

6 καὶ 9 Αὐγούστου 1821, ὁ Gallatin ἐδέχθη ἐπανελημμένως καὶ εὐμνεστάτα εἰς τὸν οἶκόν του τὸν Πίκκολον καὶ τὸν Πολυχροσιάδην, ὁ πρῶτος τῶν ὁποίων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Lafayette ὡς ἀνὴρ μεγάλης μορφώσεως καὶ φίλος τοῦ πρῶην ἐπισκόπου Βλαισσῶν (Blois) Γρηγορίου (« very learned man and friend of bishop Gregoïr »)¹.

Εἰς μίαν τῶν ἐπισκέψεων των οἱ δύο Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἐνεχείρισαν εἰς τὸν Ἀμερικανὸν πρεσβευτὴν τὴν ἀπὸ 25 Μαΐου 1821 διακήρυξιν τῆς « ἐν Καλαμάτῃ Μεσσηνιακῆς Συγκλήτου καὶ τοῦ Πέτρου Μαυρομιχάλη », τὴν ὁποίαν ὁ Gallatin ἀπέστειλε τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1821 πρὸς τὸν προϊστάμενόν του ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν John Quincy Adams, τὸν μετέπειτα πρόεδρον τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας. Ἀντίγραφον τῆς διακηρύξεως ταύτης ἀπέστειλε παραλλήλως ὁ Κοραῆς πρὸς τὸν φιλέλληνα Ἀμερικανὸν Ἐδουάρδον Everett μετὰ συνοδευτικῶν ἐγγράφων, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψαν, ἔκτος αὐτοῦ, ὁ Πέτρος Ἡπίτης, ὁ Ἀθανάσιος Βογορίδης καὶ ὁ Πίκκολος².

Διὰ τῆς πυκνῆς ἐπαφῆς των μετὰ τοῦ Gallatin ὁ Πολυχροσιάδης καὶ ὁ Πίκκολος³ ἐτόνωσαν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Ἀμερικανοῦ πρεσβευτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεδείχθη θερμότατος φιλέλληνα. Ἡ καλλιεργηθεῖσα τότε ἐν Ἑλλάδι φήμη περὶ ἐπεμβάσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ στόλου ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ὡς ἀφειτηρίαν τὰς πρὸς τὴν ἀμερικανικὴν κυβέρνησιν ὑποδείξεις τοῦ Gallatin ἐπικουρουμένου ὑπὸ τοῦ Lafayette⁴.

Τὴν αὐτὴν περίου ἐποχὴν, καὶ δὴ κατὰ Σεπτέμβριον ἢ ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τοῦ 1821, ὁ Πίκκολος μετέβη εἰς Λονδῖνον κατὰ προτροπὴν τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν λοιπῶν φίλων του, διὰ νὰ συνεργήσῃ μετὰ

1. Ὁ καθηγητὴς Ἀπ. Δασκαλάκης ὑποθέτει, ὅτι οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι ἀφοροῦν εἰς τὸν Πολυχροσιάδην (Ὁ Ἀδαμ. Κοραῆς καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων, σελ. 464).

2. G. Ch. Soulis, Adamantios Korais and Edward Everett. Athènes 1953, σελ. 10. (Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Mélanges offerts à Octave et Mèlro Merlier).

3. Τὸν Πίκκολον ἀναχωρήσαντα περὶ τὰ μέσα τοῦ 1822 εἰς Ἑλλάδα, ἀντικατέστησεν εἰς τὰς μετὰ τοῦ Gallatin ἐπαφὰς ἕτερον μέλος τῆς ομάδος τῶν ἐν Παρισίοις Ἑλλήνων, ὁ Ἀθανάσιος Βογορίδης.

4. Γιάννη Τόζη, Ἑλληνοαμερικανικαὶ ἐπαφαὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἑλληνικά, τόμ. 14 (1955), σελ. 418 κέξ. Πρβλ. Ἀπ. Δασκαλάκη, Ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς καὶ ἡ ἐλευθερία τῶν Ἑλλήνων, σελ. 460 κέ. Βλ. καὶ Ἰω. Φιλήμονος, Δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, τόμ. Δ', σελ. 22.

τῶν ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτευούσῃ Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος. « Ἐστείλαμεν κατ' αὐτὰς — γράφει ὁ Κοραῆς κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1821 πρὸς τὸν Νεόφυτον Βάμβαν — εἰς Λόνδραν τὸν λόγιον Πίκκολον, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μὲ τοὺς ἐκεῖ φιλελευθέρους καὶ νὰ ἐξάψῃ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν κοινὴν τῶν Βρεταννῶν γνώμην, ἣτις δὲν συμφωνεῖ μ' ἐκείνην τῆς διοικήσεώς των... »¹.

Δὲν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς τὰς ἐνεργείας τοῦ Πικκόλου ἐν Λονδίῳ, ὁπόθεν ἐπέστρεψε περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1821, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἀποστολὴ του δὲν ὑπῆρξε ματαίᾳ. « Κάτι κατώρθωσεν ὁ φίλος ἐκεῖ — ἔγραψεν ἐκ Παρισίων τὴν 2/14 Νοεμβρίου 1821 ὁ Κ. Πολυχρονιάδης πρὸς τὸν Γεώργιον Πραΐδην — καὶ ἤθελε κάμει περισσότερα, εἰὰν ἐπερσίδετο εἰς διοικήσιν ἑλληνικὴν καὶ εἰς πράγματα βέβαια καὶ ἀληθινά »².

Ἀρχομένου τοῦ 1822 Ἕλληνες λόγιοι καὶ σπουδασταὶ κατῆλθον κατὰ συμβουλήν τοῦ Κοραῆ εἰς Ἑλλάδα, διὰ νὰ προσφέρουν ἐπὶ τόπου τὰς ὑπηρεσίας των. Τότε καὶ ὁ Πίκκολος, δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Παρισίων ἀπὸ 16/28 Φεβρουαρίου 1822, ἠρώτησε τὸν ἤδη ἐν Πίζῃ, πλησίον τοῦ Ἰγνατίου, εὕρισκόμενον Πολυχρονιάδην, εἰὰν συμφέρῃ νὰ καταβῇ εἰς Ἑλλάδα μετὰ τοῦ ἐκεῖ (ἐν Παρισίοις) φθάσαντος Στεφάνου Κανέλλου³ καὶ νὰ προσκαλέσῃ καὶ τὸν ἐν Γερμανίᾳ σπουδάζοντα Θεόδωρον Μανούσην⁴, καθὼς συνεβούλευεν ὁ Κοραῆς. Ὁ Πολυχρο-

1. Ἐπιστολαὶ Ἀδ. Κοραῆ (ἐκδ. Δαμαλᾶ), τόμ. Γ', σελ. 666 κέ.

2. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, τόμ. Α', σελ. 79.

3. Ὁ Στέφανος Κανέλλος κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν εἰς τὴν Βιέννην καὶ εἰς πανεπιστήμια τῆς Γερμανίας, ὡς καὶ εἰς Παρισίους ὡς ὑπότροφος τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας. Ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ Λογίου Ἐρμού καὶ συγγραφεὺς τῆς γερμανιστὶ ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Karl Iken διτόμου Λευκοθέας, ἐν Λειψία, 1822. Τὸ 1820 ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἰατρικὴν. Παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον μόνον. Ἀρχομένου τοῦ 1821 διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου καὶ κατόπιν ἐτράπη πρὸς τὴν Εὐρώπην. Τὸ 1822 κατῆλθε μετὰ τοῦ Πικκόλου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Ὑδραν. Ἐκεῖ τότε μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὸ « Βιβλιαράκι κατ' ἐρωταπόκρισιν », τὸ ὁποῖον ἐτυπώθη εἰς β' ἐκδοσιν ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1830 ὑπὸ Ἐμμ. Ἀντωνιάδου. Ἠκολούθησεν εἰς Κρήτην τὸν διορισθέντα ἀρμοστήν Ἐμμανουὴλ Τομπάζην καὶ συνέταξε τὸ πολίτευμα τῆς νήσου. Ἀπέθανεν εἰς τὴν Κρήτην τὸν Ἰούλιον τοῦ 1823. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἔργων συνέθεσε καὶ πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

4. Θεόδωρος Μανούσης, ἐκ Σιατίστης. Ἐγεννήθη τὸ 1793. Παῖς ἔτι ὢν ἦλθε μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς Πέστην τῆς Οὐγγαρίας, πλησίον τοῦ ἐκεῖ ἐμπορευομένου πατρὸς του καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Ζαβίρα. Ἐκεῖθεν ἦλθεν

νιάδης ὅμως τοὺς ἀπέτρεψε προσωρινῶς νὰ κατέλθουν εἰς Ἑλλάδα. Εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Γεώργιον Πραϊδην ἐκ Πίζης ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου/12 Μαρτίου 1822 ἀναφέρει τὴν πρὸς τὸν Πίκκολον ἀπάντησίν του ὡς ἑξῆς: « Ἐγὼ τοῖς ἔγραψα πολλάκις τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν πραγμάτων μας καί, μ' ὄλον τοῦτο, πάλιν μ' ἐρωτοῦν νὰ τοῖς εἰπῶ εἰλικρινῶς τί νὰ κάμουν. Θέλω τοῖς ξαναγράψαι λοιπὸν νὰ παραμείνουν ἀκόμη ὀλίγον, ἕως νὰ ἰδῶμεν τί κατορθώνει ὁ στόλος μας, τί μέτρα θὰ λάβετε κατὰ τῶν Ἀλβανοτούρκων, καὶ ἕως νὰ προετοιμάσουν μετρητὰ ἴδια, διότι ἄνευ χρημάτων, φοβοῦμαι, θέλουν ἀποθάνει τῆς πείνης ἢ δὲν θὰ ἔχουν τὴν πρέπουσαν ἀνεξαρτησίαν. Τοὺς ἐφόβισεν ἡ ἐπιστροφή πολλῶν λογιωτάτων αὐτοῦθεν· ἀλλ' ὅσους ἕως τώρα εἶδα, ἐκτὸς τοῦ Τυπάλδου, εἶναι παιδάκια καὶ κατέβησαν διὰ νὰ δοξασθοῦν ἢ νὰ καλοζήσουν »¹. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἴσχυσαν αἱ συμβουλαι τοῦ Πολυχρονιαδου, διότι ὁ Πίκκολος, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Κανέλλου, ἐγκατέλειψε τὴν γαλλικὴν γῆν καὶ μὲ τὰς εὐχὰς τοῦ Κοραῆ ἦλθεν εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1822, διὰ νὰ προσφέρῃ ὡς πολιτικὸς τὰς ὑπηρεσίας του.

Σημειωτέον ὅτι, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὁ Πίκκολος εὕρισκετο εἰς Παρισίους, περὶ τὰ μέσα Μαρτίου 1822, ἀπέστειλε μετὰ τοῦ Κοραῆ, τοῦ Βογορίδου καὶ τοῦ Κλονάρη πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας τὸν Γάλλον Φίλιππον, κόμιτα τοῦ Μανιπουέλλο « ἔμπειρον τῆς πυροτεχνίας, τῆς τειχοποιίας, ἐφευρέτην μυστικῶν καυστικῶν ὑλῶν... » διὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς τὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιχειρήσεις. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν φίλων του ἀποτελεῖ ἐν εἰσέτι δεῖγμα τῶν πατριωτικῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐν Παρισίοις ομάδος τῶν Ἑλλήνων λογίων. Τὸν Γάλλον τοῦτον τεχνικὸν παρουσίασαν δι' ἐπιστολῆς των πρὸς τοὺς Ὑδραίους προκρίτους οἱ διαπρεπεῖς Ἑλληνες τῶν Παρισίων ὡς χρησιμώτατον διὰ τὸν ἀγῶνα πολεμικὸν ἐφευρέτην. « ... Ὑπάρχει εὐρετῆς διαφόρων πάντη μυστικῶν ἕως τώρα καυστικῶν ὑλῶν πολὺ

εἰς Βιέννην πλησίον τοῦ μεγαλεμπόρου θείου του Ἰωάννου Μανούση. Τὸ 1819, εἰς ἡλικίαν 26 ἐτῶν, μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Λειψίας καὶ τῆς Γοτίγγης. Κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ 1830 καὶ προσεκολλήθη εἰς τοὺς ἀντικαποδιστριακούς. Ἐπιστρέψας μετ' ὀλίγον εἰς Εὐρώπην, ἐπανέκαμψεν εἰς Ἑλλάδα περὶ τὰ μέσα τοῦ 1834, ὅτε διωρίσθη μέλος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἐπίτροπος τῆς Πολιτείας παρὰ τῆ Ἱερᾷ Συνόδῳ. Ἐχρημάτισεν ἐπὶ μακρὸν καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀθηνῶν. Ἀπεβίωσεν τὴν 1 Νοεμβρίου 1858.

1. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου, τόμ. Α', σελ. 132 - 133.

χρησιμωτέρων εἰς τὸν πόλεμον... Τούτων τὰ ἀποτελέσματα, καθόσον ἤμποροῦμεν νὰ δώσωμεν πίστιν εἰς τὰς διὰ λόγων βεβαιώσεις τοῦ εὐρετοῦ, εἶναι τῷ ὄντι θαμάσια... Ἐκεῖνος ὅστις περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἠμπορεῖ νὰ σᾶς χρησιμεύσῃ εἰς τοῦτο τὸ ἔργον, εἶναι ὁ κύριος Φίλιππος διὰ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς ὁποῦ ηὔρε καὶ τῶν διαφόρων μηχανημάτων του... »¹. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Κοραῆ, Πικκόλου καὶ λοιπῶν, τὴν ὁποῖαν μετέφερεν αὐτοπροσώπως ὁ ἐνδιαφερόμενος Γάλλος ναυτικός, προσυπέγραψε καὶ ὁ ἐν Μασσαλίᾳ Ζακύνθιος πατριώτης Ἰωάννης Μάης.

* * *

Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι ὁ Πίκκολος κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὰς εὐχὰς τοῦ Κοραῆ, ὁ ὁποῖος ἐθεώρησε χρέος του νὰ καθοδηγήσῃ τὸν προσφιλῆ του Πίκκολον προτιθέμενον νὰ ἀναμιχθῆ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο τοῦ ἀπηύθυνε θαυμασίαν ἐπιστολὴν, ἐκ τῶν ὠραιότερων τοῦ εἴδους, εἰς τὴν ὁποῖαν παρέχει ἀφθόνως τὰς πολιτικὰς του συμβουλὰς μετὰ πάσης λεπτότητος καὶ εὐγενείας: «...Μὲ τοιαύτας, φίλε μου, νοουθεσίας ἤθελα σπουδάσειν νὰ θεραπεύσω τὴν ἀτολμίαν μου πρὶν ἀνακομβωθῶ εἰς τὰ πολιτικὰ, διὰ νὰ μὴν ἀπατηθῶ ἀπὸ κανένα, μηδὲ νὰ ἀπατήσω κανένα. Ἄν καὶ δὲν ἔχῃς σὺ χρεῖαν αὐτῶν, σὲ τὰς κοινωνῶ ὅμως ὡς ἐνδεχόμενον νὰ σοῦ χρησιμεύσωσι δι' ἄλλους... ». Καὶ ἀπευθυνόμενος εἰς ἑαυτὸν («ἐσὺ Κοραῆ... ») διατυπώνει πρῶτον τὰς γνώμας του περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκθέτει τὰς ἀπόψεις του ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος².

Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κοραῆ ἔλαβεν ὁ Πίκκολος τὴν 5 Ἰουνίου 1822, ἐνῶ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς Παρισίους, πλήρης δ' εὐγνωμοσύνης ἔσπευσε τὴν ἐπομένην 6 Ἰουνίου 1822 νὰ γράψῃ θερμὴν, πλήρη αἰσθημάτων ἀφοσιώσεως ἀπάντησιν πρὸς τὸν γέροντα διδάσκαλον: « Δέξαι, φίλε πάτερ, τὰς ἀπὸ βάθους ψυχῆς εὐχαριστίας μου διὰ τὰς χρυσᾶς σου νοουθεσίας. Αὐτὰς ἔχω νὰ μελετῶ τὸ πρῶτ', ὅσάκις μέλλω νὰ πράξω τίποτε, καὶ κατ' αὐτὰς θέλω ἐξετάζει τὸ ἔσπερ' εἰς τὴν διαγωγὴν μου, διὰ νὰ βλέπω πῆ παρέβην, τί δ' ἔρρεξα, τί μοι δέον οὐκ ἔτελέσθη. Εἶθε ὁ ἀγαθὸς τῆς Ἑλλάδος δαίμων νὰ σὲ διατηρήσῃ, διὰ νὰ μᾶς ἐνισχύσῃ

1. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. 8, σελ. 48 - 50.

2. Π. Κοντογιάννη, Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι τοῦ Κοραῆ καὶ πρὸς Κοραῆν. Χιακὰ Χρονικά, τεύχος Ε' (1923), σελ. 46 - 50.

μὲ τὸ πιράδειγμα καὶ μὲ τὰς συμβουλὰς σου. Συνεχῶς σου ὑπομνησόμεθα, Κοραῆ, μετὰ τῶν παλαιῶν. Ὑγίαινε »¹.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ Μασσαλίας ὁ Πίκκολος μετὰ τοῦ Στεφάνου Κανέλλου ἔφθασαν μέσῳ Κέας εἰς Ὑδραν εἰς τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τοῦ 1822. Εἰς τὸ βιβλίον ἀδειῶν διαμονῆς τῆς Ἀστυνομίας Ὑδρας, ὑπ' ἀριθμ. 3749 καὶ χρονολογίαν 12 Ἰουλίου 1822 σημειοῦται: « Νικόλαος Πίκκολος, Τουρναβίτης λόγιος, ἑτῶν 30, ἐρχομὸς ἀπὸ Μαρσίλια καὶ Τζιά »².

Ἐκεῖ, εἰς τὴν Ὑδραν, ἐπληροφορήθη λεπτομερῶς ὁ Πίκκολος τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς ἐπαναστατημένης Ἑλλάδος, τὰς κομματικὰς ἀντιθέσεις τῶν προκρίτων καὶ τῶν στρατιωτικῶν, τὰς πολιτικὰς φαινομενολογίας, ὡς εἶχον διαμορφωθῆ αὐταὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ ἀγῶνος.

Δὲν ἔχω στοιχεῖα μαρτυροῦντα οἰανδήποτε ἐπικοινωνίαν τοῦ Πικκόλου μετὰ τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ εὑρισκομένου τότε Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Εἰς τὰ ἐκτενῆ πρωτόκολλα (μυστικὰ καὶ φανερά) τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῆς περιόδου ἀπὸ 20 Μαΐου 1822 ἕως 13 Μαρτίου 1823, τὰ ὁποῖα ἐξέδωκα³, οὐδεμία μνεία ὑπάρχει περὶ Πικκόλου. Μετὰ τῶν Κουντουριωτῶν ὅμως συνῆψεν οὗτος στενοὺς δεσμούς. Πόσον ἐτιμᾶτο ὑπ' αὐτῶν, τεκμαίρεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οἱ πρόκριτοι τῆς Ὑδρας ἀπεδέχθησαν λίαν προφρόνως κατ' Ἰούλιον τοῦ 1822 αἴτησιν αὐτοῦ ὅπως ὀνομασθῆ πολίτης τῆς Ὑδρας. Τὴν τιμὴν ταύτην σπανίως ἀπένεμον οἱ Ὑδραῖοι εἰς ἀλλοδαπούς. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως τὸ Κοινὸν τῆς Ὑδρας ἐχορήγησε τὸ πρόνομιον τοῦτο τοῦ Ὑδραίου πολίτου εἰς ἐλαχίστους μόνον ἄνδρας: εἰς τὸν Ἰταλὸν πολιτικὸν ἐξόριστον Ἰωσήφ Ν. Κιάππε, εἰς τὸν Νεόφυτον Βάμβαν, εἰς τὸν Ἰταλὸν φιλέλληνα Φελίτσε Καζέρτα, εἰς τὸν Νικόλαον Πίκκολον καὶ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Βιάρων καὶ Αὐγουστίνον Καποδίστρια⁴.

Τὴν ἐγγραφήν του εἰς τὸ Δημοτολόγιον τῆς Ὑδρας ἐζήτησεν ὁ Πίκκολος οὐχὶ ἄνευ λόγου. Εἶναι εὐκόλον νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι, προκει-

1. Χιακὰ Χρονικά, τεῦχος Ε' (1923), σελ. 50 - 51.

2. Ἡ ἡμερομηνία (12 Ἰουλίου) ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Πικκόλου εἰς τὴν Ἀστυνομίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς του εἰς Ὑδραν, ἐφ' ὅσον, ὡς ἀναγράφεται κατωτέρω, οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου τὸν ὀνόμασαν πολίτην Ὑδρας τὴν 5 Ἰουλίου 1822.

3. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τόμ. Β', σελ. 65 - 381.

4. Ἀντωνίου Μανίκη, Ξένοι πολιτογραφηθέντες Ὑδραῖοι. « Τὸ Μέλλον τῆς Ὑδρας », τεῦχος Ἰουνίου 1936, σελ. 117 - 120.

μένου ὁ ἐκ Τυρνόβου τῆς Βουλγαρίας Πίκκολος νὰ μετάσχη εἰς τὰ κοινὰ πράγματα καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς ἐμπιστευτικὴν ἐθνικὴν ἀποστολήν, ἠθέλησε νὰ ἀποκτήσῃ ἐπισήμως τὴν ιδιότητα τοῦ Ἑλληνοπολίτου καὶ δὴ τοῦ πολίτου τῆς μεγαλωνύμου Ὑδρας. Ἴδου τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον τῆς πολιτογραφησεώς του :

« Ἐμπροσθεν ἡμῶν τῶν προκρίτων τῆς νήσου Ὑδρας ἐνεφανίσθη ὁ εὐγενῆς κύριος Νικόλαος Πίκκολος ἐκ Τερνόβου, ἀνὴρ φιλόπατρις, ἐπιστήμων καὶ κατὰ πάντα σπουδαῖος, ὅστις, ἐκτὸς τῆς προθυμίας του πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὅλου, ἐπιδείξας εἰς πᾶσαν περίστασιν ξεχωριστὸν ἐνθερμον ζῆλον διὰ τὴν δόξαν καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας, μᾶς ἐζήτησε νὰ καταγραφθῆ πολίτης Ὑδραῖος.

Ἡμεῖς οὖν ἐν κοινῇ συνελεύσει καὶ ὁμοφώνως ἅπαντες, τῇ ἀξίᾳ, τῇ ἀρετῇ καὶ τῷ πατριωτισμῷ τοῦ ἀνδρὸς χαριζόμενοι, ἀπεφασίσαμεν καὶ ἐψηφίσαμεν συμπολίτην μας τὸν εἰρημένον εὐγενῆ κύριον Νικόλαον Πίκκολον, θέλομεν δὲ καὶ θεσπίζομεν ὅτι, ὡς ἡμῶν συμπολίτης, νὰ ἔχη καὶ νὰ χαίρηται εἰς τὸ ἐξῆς, τόσον εἰς τὴν πατρίδα μας, ὡς καὶ ἄλλου, ἅπαντα τὰ δίκαια καὶ προνόμια, ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς γνησίους Ὑδριώτας, καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ νομίζεται καὶ νὰ γνωρίζεται εἰς πᾶσαν περίστασιν.

Εἰς ἐνδειξιν δὲ τῷ δίδεται τὸ παρὸν πολιτογραφικὸν γράμμα ἐπὶ σφραγισμένον μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ ἡμετέρου κοινοῦ σήμερον τῇ πέμπτῃ Ἰουλίου 1822, ἐν Ὑδρα.

(Τ.Σ.) Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας»¹.

Ἐκ τοῦ ἔγγραφου τούτου συνάγεται, ὅτι ὁ Πίκκολος ἐτιμᾶτο πολὺ ἐν Ὑδρα. Οἱ πρόκριτοι δὲν φείδονται ἐπαίνων διὰ νὰ χαρακτηρίσουν τὸν νέον πολίτην τῆς Ὑδρας: « ἀνὴρ φιλόπατρις, ἐπιστήμων καὶ κατὰ πάντα σπουδαῖος, ἐπιδείξας ἐνθερμον ζῆλον διὰ τὴν δόξαν καὶ διὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος ». Προφανῶς ὁ Πίκκολος δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς κοινός τις ὁμογενῆς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς μεταξὺ ἑκατοντάδων ἄλλων, ἀλλ' ὡς ἐξέχουσα προσωπικότης τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, ἐργαζομένη μετὰ ζήλου ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων. Ἄλλως τε καὶ οἱ λόγιοι Ἑλληνες τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ μάλιστα τῶν Παρισίων, ἐτίμων μεγάλως τὸν Πίκκολον διὰ τὰς γνώσεις του καὶ τὰς ἀρετάς του καὶ τὸν ἐθεώρουν ἱκανὸν δι' ὑψηλὰ ὑπουργήματα καὶ ἀξιόλογα ἔργα.

1. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. β, σελ. 294.

Γράφων πρὸς τὸν Ἄλ. Μαυροκορδάτον ἐκ Παρισίων ὁ Μιχαήλ Γ. Σχινᾶς τὴν 30 Νοεμβρίου 1822 ἠρώτα μετὰ φιλικῆς οἰκειότητος: « Ὁ δὲ Πίκκολος τί κάμνει; Καλῶς σᾶς ἦλθεν. Ἴδου ἄνθρωπος διὰ τὸν τόπον τοῦ Νέγρη, μὴν τὸν ἀφήσετε »¹. Ἀντελήφθη προφανῶς ὁ Μιχαήλ Σχινᾶς κατὰ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ παραμονήν του τὴν ὑποβόσκουσαν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη καὶ ὑπεδείκνυε διὰ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν τὸν Πίκκολον, τοῦ ὁποῖου ἐγνώριζεν ἀπὸ ἐτῶν τὰς πολλαπλᾶς ἱκανότητας.

Κατὰ τὴν παραμονήν του εἰς τὴν Ὑδραν ὁ Πίκκολος συνεδέθη, ὡς εἶπον, στενῶς μετὰ τῶν προκρίτων τῆς νήσου καὶ ἰδίως μετὰ τῶν ἀδελφῶν Κουντουριωτῶν, τῶν ὁποίων ἐκέρδισε τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνην, κατ' ἀρχὰς τοῦλάχιστον. Στηριζόμενος εἰς τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τούτων, καθὼς καὶ τοῦ γαμβροῦ των Ἰωάννου Ὁρλάνδου, μέλους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος, ἐπέτυχε νὰ διορισθῆ μέλος τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας, ἣτις ἀπεφασίσθη ν' ἀποσταλῆ εἰς τὸ συνέδριον τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Βερώνῃ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1822.

Ὡς εἶναι γνωστόν, καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Καποδίστρια, εὕρισκομένου εἰς Γενεύην — μετὰ τὴν διαφωνίαν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον — ὁ ἐν Ὀδησσῷ φίλος του Ἀλέξανδρος Στούρτζας ἀπέστειλε διὰ τοῦ Μυκονίου Γεωργίου Κανισκᾶ² πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν σχέδια ἀναφορῶν περὶ τῶν δικαίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὰ ὁποῖα ὄφειλον οἱ Ἕλληνες δι' εἰδικῆς ἀποστολῆς νὰ ἐκθέσουν πρὸς τὴν ἐν Βερώνῃ σύνοδον τῶν βασιλέων καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον καὶ πρὸς τὸν Πάπαν Πῖον Ζ'.

Περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιπροσωπείας ἔγιναν πολλαὶ συζητήσεις καὶ ἔριδες, ὡς εἰκάζω ἐξ ἐγγράφων τινῶν δημοσιευθέντων ὑπὸ Ἀντ. Λιγνοῦ εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῶν Κουντουριωτῶν καὶ τὸ Ἀρχεῖον τῆς Ὑδρας. Κατ' Αὐγουστιον τοῦ 1822, ὅτε ἡ κατάστασις ἐν Πελοποννήσῳ ἦτο κρισιμωτάτη, ἔνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Δράμαλη, ὁ Πίκκολος ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν Κουντουριωτῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἣ ὁποία εἶχε καταφύγει ἐπὶ ὑδραϊκοῦ πλοίου εἰς τὸν Ἀργολικόν, ἵνα ἐπιτύχῃ τὸν διορισμὸν του ὡς ἀπεσταλμένου τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βερώνης, ἐφοδιαζόμενος διὰ τῶν ἀπαιτουμένων πλη-

1. Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἄλ. Μαυροκορδάτου, τόμ. Α', σελ. 346 - 347.

2. Ν. Σπηλιᾶδου, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Α', σελ. 436.

ρεξουσίων έγγραφων καὶ ἀναφορῶν. « Ἴδου ἔξαποστέλλομεν ἐπίτηδες τὸν Πίκκολον, διὰ νὰ λάβῃ τὰ ὁποῖα σᾶς προεγράψαμεν ἴσα· προσπάθησον λοιπὸν νὰ γένωσι κατὰ τάχος καὶ νὰ ἐγχειρισθῶσι πρὸς τὸν ρηθέντα, διότι εἶναι ἀναγκαῖα », ἔγραφον οἱ ἀδελφοὶ Κουντουριῶται ἐξ Ὑδρας τὴν 18 Αὐγούστου 1822 πρὸς τὸν γαμβρὸν των Ἰωάννην Ὁρλάνδον.

Ὁ Πίκκολος, μεταβὰς εἰς Μύλους αὐθημερὸν καὶ ἐπικοινωνήσας μετὰ τῶν μελῶν τῆς κυβερνήσεως (Ἀθανασίου Κανακάρη, Ἰωάννου Ὁρλάνδου, Ἰωάννου Λογοθέτου, Ἀναγνώστου Δεληγιάννη, τοῦ ἀρχιγραμματέως Θεοδώρου Νέγρη κ.λ.) ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀποστολῆς του δὲν ἦτο εὐχερής, ἔνεκα τῆς ἐπιμόνου ἀντιδράσεως ἰσχυρῶν παραγόντων τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἀντίδρασις ἀφεώρα κυρίως εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν Πίκκολον προσωπικῶς, ἀλλ' οἱ λόγοι τῆς ἀντιδράσεως δὲν δηλοῦνται σαφῶς. Ἐν τούτοις, ὁ Ὁρλάνδος μετὰ τοῦ Θάνου Κανακάρη καὶ τοῦ Θεοδώρου Νέγρη κατέβαλον προσπάθειας διὰ νὰ εὐοδωθῇ ἡ ὑπόθεσις καὶ νὰ ληφθῇ ἀπόφασις¹.

Ἐνεκα τῶν προκυψασῶν ἀντιδράσεων ὡς πρὸς τὸ πρόσωπόν του, ὁ Πίκκολος ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον εἰς Ὑδραν ἄπρακτος. Ὁ Ἰωάννης Ὁρλάνδος ἔγραψε τὴν 22 Αὐγούστου 1822 πρὸς τοὺς Κουντουριώτας : « Ἐπιστρέψαντος χθὲς τοῦ κυρίου Πίκκολου, δὲν ἔκρινα νὰ ἐκτανθῶ διὰ τὰ ἀντικόπαντα τὸ ὑπουργημά του, ἀφήσας νὰ πληροφορηθῆτε τὰς καθαντὸ αἰτίας διὰ ζώσης του φωνῆς, τὰς ὁποίας καὶ νομίζω νὰ ἠκούσατε περιστατικῶς »².

Τὴν 25 Αὐγούστου οἱ Κουντουριῶται ἔγραφον πρὸς τὸν Ἰωάννην Ὁρλάνδον : « Ὁ ρηθεὶς κύριος Πίκκολος μᾶς ἐδιηγήθη περιστατικῶς διὰ ζώσης φωνῆς τὰ προβληθέντα αἷτια καὶ τὰ μὴ συναινέσαντα ὑποκείμενα εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ αὐτὸς οὗτος διευθύνθη αὐτόσε ὑπουργήματος· ἃς ὄψωνται ὅμως οἱ ἐμποδίζοντες τὰ κοινωφελῆ πράγματα »³. Ἐπανερχόμενοι δὲ εἰς τὸ θέμα, ἐν προσθήκῃ τοῦ ἰδίου γράμματος, γράφουν πρὸς τὸν Ὁρλάνδον : « Προσπάθησον ὅμως, ὅσον τὸ κατὰ σέ, νὰ γίνωσιν αὐτὰ τὰ γράμματα ἀφεύκτως καὶ κατὰ τάχος, ὡσαύτως καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὑποκειμένου, τὸ ὁποῖον μέλλομεν νὰ ἔξαποστείλωμεν μὲ τὰ ρηθέντα γράμματα. Ἀλλ' ἄλλο ὑποκείμενον νὰ μὴν

1. Ἀρχεῖα Α. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 1, σελ. 88 - 89. (Ἐπιστολὴ Ν. Πικκόλου πρὸς Λάζαρον Κουντουριώτην ἐκ Μύλων ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1822).

2. Αὐτόθι, σελ. 91.

3. Αὐτόθι, σελ. 92.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ. ΠΙΚΚΟΛΟΣ
(1792 - 1865)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ.ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ἐκλεχθῆ, εἰμὴ ὁ κόντε Ἀνδρέας Μεταξᾶς ὡς φρόνιμος ἀνὴρ καὶ εἰδήμων τῶν τοιούτων ὑποθέσεων »¹.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως συνεχίσθησαν αἱ συζητήσεις ἐν τῇ κυβερνήσει καὶ φαίνεται ὅτι πάντες ἐπείσθησαν, ὅτι ἡ ἀποστολὴ εἰς Βεροῖνην ἦτο ἀναγκαῖα καὶ ὄφειλε νὰ πραγματοποιηθῆ. Ὁ Ὁρλάνδος ἐπέτυχεν νὰ πείσῃ τοὺς ἐν τῷ Ἐκτελεστικῷ συνεργάτας του, ὅτι τὰ καταλληλότερα πρόσωπα διὰ ν' ἀναλάβουν τὸ ἔργον τοῦτο ἦσαν ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς καὶ ὁ Πίκκολος. Τὴν 30 Αὐγούστου 1822 ἔγραφεν ἀπὸ τὴν νέαν ἔδραν τῆς κυβερνήσεως, τὸν Ἅγιον Ἰωάννην (ἀπέχοντα ἀπὸ τοὺς Μύλους τέσσαρας ὥρας) πρὸς τοὺς Κουντουριώτας: «...Τ' ἀναγκαῖα γράμματα πρὸς ἑξαποστολὴν τοῦ κ. κόντε Μεταξᾶ μετὰ τοῦ κ. Πικκόλου ἐτελείωσαν καὶ αὔριον μισσεύει δι' αὐτοῦ ὁ κύριος κόντες ἐπὶ προφάσει διατριβῆς του ἕνεκα ὑγείας του, τὸν ὁποῖον καὶ σᾶς συσταίνω ἀναμένομεν δὲ γρόσια δέκα χιλ. διὰ ἑξοδά των, τὰ ὅποια θέλει σᾶς σταλῶσιν, ὅταν μᾶς τὰ στείλῃ ὁ Πάνος Κολοκοτρώνης ἀπὸ Πραστόν, ὅπου συνάζει μετρητὰ κατ' ἐπιταγὴν Γερουσιαστικὴν, πρὸς ὃν ἔγραψεν ἡ Διοίκησις διὰ τῆς Γερουσίας... »².

Ἀλλὰ διὰ νὰ κατορθωθῆ ἡ ἔγκρισις τῆς ἀποστολῆς τῶν δύο τούτων πρέσβων, ἠναγκάσθη, φαίνεται, τὸ Ἐκτελεστικόν, κατόπιν ἐπιμόνων ἀπαιτήσεων ἰσχυρῶν παραγόντων τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, μετὰ τῆς ὁποίας, ἀρνούμενης νὰ ἐνσωματωθῆ εἰς τὸ Βουλευτικόν, ἡ κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἀγαθὰς σχέσεις, νὰ προέλθῃ εἰς συναλλαγὴν καὶ νὰ δεχθῆ τὸν διορισμὸν καὶ ἄλλης πρεσβείας, πρὸς τὸν Πάπαν Πῖον τὸν Ζ' αὐτῆς, ἐκ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Γεωργάκη Μαυρομιχάλη. Ὁ Ὁρλάνδος ἐν ἀγανακτῆσει ἐγνωστοποίησε καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς Κουντουριώτας ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ του τῆς 30 Αὐγούστου: «Ταύτην τὴν στιγμὴν μ' ἐκοινοποιήθη ἀπὸ τῆς συνελεύσεως ὅτι ὁ Πετρόμπεης ἐπρόβαλεν ἐπιμόνως τὴν ἀποστολὴν τοῦ υἱοῦ του ὁμοῦ μὲ τὸν κύριον Μεταξᾶν καὶ Πίκκολον. Χθὲς εἶχομεν παρομοίως προβλήματα τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν διὰ τὸ ὑποκείμενόν του πρὸς τὸν Πάπαν, τὸν ὁποῖον ἐπαναπαύσαμεν μὲ ὑποσχέσεις διὰ νὰ σταλθῆ ἐπομένως, μεθ' οὗ ἐπροβλήθη καὶ ἤδη τῷ Πετρόμπεη νὰ σταλθῆ καὶ ὁ υἱός του. Ἐκ τῶν τοιούτων κρίνατε, ἀδελφοί, τὴν Πελοποννησιακὴν κακεντρέχειαν καὶ ἂν ἀδίκως ἐποδύρωμαι τὴν πανωλεθρίαν τοῦ Γένους μας. Ἡ Διοίκησις, ἕνεκα τοιούτων, ἀδυνατῶ νὰ ἐλπίσω ἂν μέλλῃ νὰ

1. Ἀρχεῖα Λ. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 1, σελ. 93.

2. Αὐτόθι, σελ. 94.

προκόψη· ἡ ἀχρηματία τὴν ἀπονεκρῶνει δι' ὅλου, διότι δὲν ἔχει οὔτε παρᾶν νὰ τρίψη τὴν κασίδα της, κατὰ τὸ λεγόμενον »¹.

Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν δεινὴν ἀχρηματίαν, ἡ ὁποία ἐμάστιζε τὴν κυβέρνησιν, ὡς γράφει ὁ Ὁρλάνδος, ἀπεφασίσθη ὡς συμβιβαστικὴ λύσις ἢ ἀποστολὴ δύο πρεσβειῶν εἰς Ἰταλίαν, τῆς μιᾶς ἐκ τῶν Ἀ. Μεταξᾶ καὶ Ν. Πικκόλου διὰ τὴν Βερώνην, καὶ τῆς δευτέρας ἐκ τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη πρὸς τὸν Πάπαν Πιον τὸν Ζ' εἰς Ρώμην, συνετάχθησαν δὲ καὶ ὑπεγράφησαν τὰ σχετικὰ πληρεξούσια καὶ τὰ λοιπὰ ἐπίσημα ἔγγραφα².

Ὅταν, μετὰ τόσας προσπαθείας, ἐπετεύχθη ἡ ἔγκρισις ὑπὸ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν πρεσβείαν πρὸς Βερώνην καὶ τοῦ Πικκόλου, οὗτος ἐζήτησε μέγα χρηματικὸν ποσὸν διὰ τὰς δαπάνας τοῦ ταξιδίου του καὶ ἐπὶ πλέον « ἐπρότεινε παράλογα ». Πιθανῶς διεξεδίκησεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἡγεσίαν τῆς ἀποστολῆς. Τοῦτο φαίνεται δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς Ὑδραίους, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἀπὸ 19 Σεπτεμβρίου 1822 ἔγγραφου των πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν ἀπέκλειον τὸν Πικκόλον τῆς πρὸς Βερώνην πρεσβείας. Δυστυχῶς δὲν ἐσώθη — ἐφ' ὅσον γνωρίζω — τὸ ἔγγραφον τοῦτο τῶν προκρίτων τῆς Ὑδρας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ πρὸς αὐτούς, εἰς τὴν ὁποίαν τονίζεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἀποστολῆς καὶ τοῦ Πικκόλου λόγῳ τῆς γαλλομαθείας του καὶ τῶν ἄλλων προσόντων του, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν τοὺς λόγους τῆς διαφωνίας. Ἴδου τὸ ἔγγραφον τοῦ Ἐκτελεστικοῦ πρὸς τοὺς προκρίτους τῆς Ὑδρας :

« Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ

Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους προκρίτους τῆς νήσου Ὑδρας

Τὸ ἀπὸ ιθ' τοῦ τρέχοντος ἔγγραφόν σας μᾶς διετάρραξεν εἰς τρόπον ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκτανθῶμεν. Ἐν ὀλίγοις ὁμῶς σᾶς λέγομεν, ἀδελφοί, ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρεσβείαν, ἡ ὁποία ὁμῶς, διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ, πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τοὺς δύο. Ὁ Μεταξᾶς εἶναι καλὸς πατριώτης, ἀλλ' οὔτε γλῶσσαν γνωρίζει οὔτε παραστατικὸν τρόπον ἔχει ὁ Πικκόλος ἄγνωστος μὲν καὶ τὴν Ἑλλάδα δὲν γνωρίζει, γνωρίζει ὁμῶς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γράφει θάτερος αὐτῶν δὲν

1. Ἀρχεῖα Λ. καὶ Γ. Κουντουριώτου, τόμ. 1, σελ. 94.

2. Ν. Σπηλιᾶδου, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Α', σελ. 436.

ὠφελεῖ· ἀμφοτέρω δὲ συγκροτοῦσι τὴν πρεσβείαν· ὅθεν καλύτερον μὲν ἦτον νὰ μὴν ἀπέλθῃ οὐδ' ὁ Μεταξᾶς· ἀναγκαιότατος δὲ μὴν νὰ ἀπέλθῃ καὶ ὁ Πίκκολος. Διὸ καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν, ἀδελφοί, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, νὰ τὸν παρακινήσητε, δίδοντες καὶ τὰς 8.000 γρόσια τὰς σταλείσας ὑμῖν ἐπίτηδες, νὰ κινήσῃ διὰ τὴν Ἀγκῶνα. Εἰς τὴν Καλαμάταν εἶναι πλοῖα φορτωμένα διὰ τὴν Ἀγκῶνα, ἂν αὐτόθεν δὲν εὑρεθῇ πλοῖον ἕτοιμον νὰ πλεύσῃ. Ἐάν καὶ μεγάλα ἐζήτησε πράγματα ὁ Πίκκολος, ἂν καὶ παράλογα ἐπρότεινε, καθὼς δὲ μὴν ἦλθε τὸ πρᾶγμα, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβῇ ἐκεῖσε· διὰ τὸν Θεόν, ἀδελφοί, νὰ μὴν ἀμεληθῇ αὐτό, νὰ μὴν παρευδοκιμήσῃ ἢ πρεσβεία, νὰ μὴν ἔχωμεν τὴν αἰώνιον αὐτὴν τύπην τῆς συνειδήσεως.

Οἱ διωρισμένοι δεπουτάτοι διὰ τὴν ρωμαϊκὴν Αὐλὴν εἰς Καλαμάταν καταβαίνουσι, διὰ νὰ ἱμπαρκαρισθῶσιν ἐκεῖθεν, καὶ μετ' αὐτῶν ἐν ἄκρᾳ εὐκολίᾳ μεταβαίνει καὶ ὁ Πίκκολος εἰς τὴν Ἀγκῶνα, ὅπου καὶ οἱ ἄλλοι ἀπέρχονται. Προσέτι καὶ ὁ Μεταξᾶς, καθὼς γράφει, σκοπεύει νὰ περάσῃ εἰς Καλαμάταν· ὅλαι λοιπὸν αἱ εὐκολίαι εἶναι, κύριοι, διὰ Καλαμάτας νὰ φθάσῃ εἰς Ἀγκῶνα ὁ Πίκκολος, καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν μικρὰς χρηματικὰς ζημίας τοῦ ἔθνους νὰ παραβλέψητε εἰς αὐτὴν τὴν οὐσιωδεστάτην ὑπόθεσιν, καὶ νὰ ξεκινήσῃ.

Ἐν Ἀγίῳ Ἰωάννῃ τῇ κα' Σεπτεμβρίου, αὐκβ'

Ἀθανάσιος Κανακάρης ἀντιπρόεδρος

(Τ.Σ.) Ἀναγνώστης Παπαγιαννόπουλος

Ἰω. Ὁρλάνδος

Ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας κ.τ.λ.

Θ. Νέγρης»¹

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ ἔγγραφον τοῦτο δὲν κατορθώθη νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πικκόλου. Φαίνεται ὅτι ἐπῆλθε μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν Ὑδραίων διάστασις, ἡ ὁποία δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ γεφυρωθῇ. Διὸ καὶ ἀντ' αὐτοῦ προεκρίθη ὁ φιλέλληνας Γάλλος συνταγματάρχης Φίλιππος Jourdain, ἀπόστρατος ἀξιωματικὸς τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, προσφιλεῖς εἰς τοὺς Ὑδραίους, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο βεβαίως ν' ἀναπληρώσῃ ἐπιτυχῶς τὸν Πικκόλον, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὴν γαλλομάθειαν. Ὁ Ν. Σπηλιάδης ἐσημείωσεν, ὅτι ὁ Πίκκολος «δὲν ἠθέλησε νὰ ἀπέλθῃ πρεσβευτὴς τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐδυσκολεύθη· ὅθεν ἀντὶ αὐτοῦ διωρίσθη ὁ Φίλιππος Ζιουρδὲν καὶ ὁμοῦ μὲ τούτους (Ἄ.

1. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. 8, σσ. 497 - 498.

Μεταξῶν καὶ Jourdain) ὁ Ἄνδρέας Ραφτόπουλος καὶ ἀπῆλθον εἰς Ἄγκωναν»¹.

Διαφωνήσας πρὸς τοὺς Ὑδραίους ὁ Πίκκολος καὶ δυσανεστῆθεις προφανῶς, ἐγκατέλειψε τὴν Ὑδραν καὶ ἦλθεν εἰς Ἀθήνας. Εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἀστυνομίας Ὑδρας τὸ ἐπιγραφόμενον «Θεωρήματα Διαβατικά» (=θεωρήσεις διαβατηρίων) σημειοῦται: «Ἀριθ. 6640, θεώρημα διαβατικόν, 20 Σεπτεμβρίου 1822. Νικόλαος Πίκκολος Ὑδραῖος πολίτης, διὰ τὰς Ἀθήνας». Ἐκεῖ θὰ τὸν ἀναζητήσῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Σώματος ἀπεσταλμένος τῶν Ὑδραίων, διὰ νὰ παραλάβῃ παρ' αὐτοῦ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τὰ ὁποῖα εἶχεν εἰς χεῖράς του, «χωρὶς νὰ στοχασθῇ ὅτι εἶναι χρέος του νὰ τὰ παραδώσῃ»:

«Ἀρ. 2085

Πρὸς τοὺς εὐγενεστάτους προκρίτους
τῆς νήσου Ὑδρας

Ἐπειδὴ νὰ μεταβῇ ὁ Πίκκολος εἰς Ἰταλίαν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸ ἐξῆς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ ἢ Διοικήσεις τέσσαρα ἔγγραφα τοῦ Μινιστερίου τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑποθέσεων, τὰ ὁποῖα κρατεῖ εἰς χεῖράς του, χωρὶς νὰ στοχασθῇ ὅτι εἶναι χρέος του νὰ τὰ παραδώσῃ. Ὅθεν νὰ φροντίσητε νὰ τὰ ζητήσητε ἀπ' αὐτὸν στέλλοντες καὶ ἐπίτηδες ἄνθρωπον εἰς Ἀθήνας δι' αὐτό.

Ἐν Ἀγίῳ Ἰωάννῃ τῇ κζ' Σεπτεμβρίου αὐκβ'

Ἀθανάσιος Κανακάρης, ἀντιπρόεδρος
(Τ.Σ.) Ἀναγνώστης Παπαγιαννόπουλος
Ἰω. Ὁρλάνδος

Ὁ ἀρχιγραμματεὺς
Θ. Νέγρης»²

Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις τῶν πραγμάτων ἐχόλωσε προφανῶς τὸν Πίκκολον, ὁ ὁποῖος, εὐρισκόμενος ἐν Πόρῳ, ἀπέστειλεν εἰς τοὺς Ὑδραίους τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1822 ἐπιστολήν, ἐν τῇ ὁποίᾳ δυσκόλως ἀποκρύπτεται ἡ πικρία του, καὶ συγχρόνως ἐπέστρεψε τὸ ἔγγραφον τῆς πολιτογραφησεώς του ὡς Ὑδραίου πολίτου, ἐφ' ὅσον, καθὼς γράφει, ἐματαιώθη ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον ἐδόθη τοῦτο εἰς αὐτόν.

1. Ν. Σπηλιᾶδου, Ἀπομνημονεύματα, τόμ. Α', σελ. 436.

1. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. 8, σελ. 509 - 510.

«Εὐγενέστατοι τῆς Ὑδρας πρόκριτοι,

Τὸ πολιτογραφικὸν γράμμα μ' ἐδόθη διὰ σκοπὸν, ὅστις δὲν ὑπάρχει πλέον. Διὰ ταῦτα, ἂν καὶ τίμιον εἰς ἐμέ, κρίνω εὐλογον νὰ σᾶς τὸ ἀποδώσω, διὰ νὰ μὴν ἔχη νὰ εἰπῇ τις ὑποπτος ἢ φιλαίτιος ὅτι μὲ δόλον τὸ ἤρπασα. Πρὸς τούτοις, ἂν προαιρηθῆθε νὰ μὲ τὸ ἀφήσετε, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ μὲ σταλθῇ. Ἐπεθύμουν μόνον ἢ λέξις προνόμιον ν' ἀφαιρεθῇ, ὄχι μόνον ὡς ἀπλῶς ἰσοδύναμος μὲ τὸ ἀνομία, ἀλλὰ καὶ διότι, κατὰ τὸ πολιτικὸν σύνταγμα μᾶς, οἱ Ἕλληνες εἶναι ὅλοι ἰσόνομοι.

Εὐτυχεῖτε

Ἐν νήσῳ Καλαυρία 13 Ὀκτωβρίου 1822

Ν. Πίκκολος»¹

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ διατυπωμένη εἰς τὴν ἐπιστολὴν του ταύτην ἐπιθυμία, καθ' ἣν, ἔὰν οἱ Ὑδραῖοι ἔστεργον νὰ τὸν θεωροῦν εἰσέτι συμπολίτην των, ἔπρεπε νὰ ἀπαλείψουν ἐκ τοῦ ἐγγράφου τῆς πολιτογραφήσεως τὴν λέξιν « προνόμιον », τὴν ὁποῖαν ἐνόμιζεν ἰσοδύναμον πρὸς τὴν ἀνομίαν, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε, κατὰ τὸ πολίτευμα τῆς Ἐπιδαύρου, ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἴσοι.

Ἡ ἀπάντησις τῶν Ὑδραίων εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πικκόλου εἶναι πράγματι πολιτικωτάτη :

«Πρὸς τὸν εὐγενῆ ἡμῶν συμπολίτην κύριον Νικόλαον Πίκκολον,

Ἐὰν δὲν ὑπάρχη πλέον ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον μᾶς ἐζητήσατε τὸ πολιτογραφικόν, ὑπάρχουσι πάντοτε, καὶ ἀμετάθετα νομίζομεν, τὰ ἐν αὐτῷ ἀπαριθμούμενα αἷτια, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀπεφασίσαμεν νὰ σᾶς τὸ συμφωνήσωμεν διὰ τοῦτο καθάρισαντες αὐτὸ ἀπὸ τὴν λέξιν προνόμια, ὡς αἰτεῖτε διὰ τῆς εὐγενικῆς ἐπιστολῆς σας τῆς 13 Ὀκτωβρίου ἀπὸ νήσου Καλαυρίας, σᾶς τὸ ἐπιστρέφομεν. Ἡθέλαμεν μᾶλλον τὸ ἐκτελέσει ἀμέσως μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς σας, δὲν ἐδυνήθημεν ὁμῶς πρότερον κωλυόμενοι ὑπὸ πολλῶν κατὰ ταύτας ὑποθέσεων.

Ἐρρωσθε.

Ἀπὸ Ὑδρας τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1822

[Οἱ πρόκριτοι τῆς νήσου Ὑδρας]»²

1. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. 8, σελ. 544.

2. Δύτόθι, σελ. 578.

Κατὰ ταῦτα, ἡ κάθοδος τοῦ Πικκόλου εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ προσφέρει πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ὑπηρεσίας ἔληξεν ἀδόξως¹. Διαψευσθεὶς εἰς τὰς ἐλπίδας του νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἐπανάστασιν, καθὼς ὁ ἴδιος ἐνόμιζε σκόπιμον, ἐγκατέλειψε τὴν Ἑλλάδα καὶ κατηνύνηθη εἰς τὴν Ἐπιάνησον σχεδιάζων προφανῶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους².

* * *

Ἀρχομένου τοῦ 1823 ὁ Πίκκολος εὕρισκετο εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας· ἐκεῖ τὸν συνήνητησεν ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίου Ἀκαδημίας Φρειδερίκος Γκύλφορντ, ὁ ὁποῖος εἶχε γνωρίσει πιθανώτατα τὸν Πίκκολον κατὰ τὴν ἐκ Παρισίων διέλευσίν του τὸ φθινόπωρον τοῦ 1821. Εἰς ἔκθεσίν του ἀπὸ 31 Μαρτίου 1823 πρὸς τὴν Ἰόνιον Γερουσίαν ὁ Γκίλφορντ ἔγραψεν: « Ἐνῶ εὕρισκόμεν ἐν μεγάλῃ ἀδημονίᾳ διὰ τὸν διορισμὸν μεταφυσικοῦ... ἔσχον τὴν μεγίστην εὐτυχίαν νὰ εὔρω τὸν κ. Πίκκολον ἐκ Τυρνόβου ἄνευ ἐργασίας ἐν Ἀργοστολίῳ. Οὗτος εἶναι βεβαίως εἰς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τοῦ αἰῶνος, ἔστρεψε δὲ τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἰδίᾳ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, παραδεχθεὶς τὰς ἀρχὰς τῆς Σκωτικῆς σχολῆς. Ὅθεν μετὰ θάρρους συνιστῶ αὐτὸν εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου εὐτυχῆ, διότι δύναμαι νὰ προσθέσω, ὅτι οὗτος εἶναι ἕτοιμος νὰ ἀρχίσῃ τὰς παραδόσεις κατὰ τὸν προσεχῆ Νοέμβριον »³.

Κατόπιν τῆς εἰσηγήσεως ταύτης ὁ Πίκκολος διορίσθη καθηγη-

1. Διερωτῶμαι ποῖα νὰ ἦτο ἡ ἔναντι τοῦ Πικκόλου στάσις τοῦ εἰς Δυτικὴν Στ. Ἑλλάδα εὕρισκομένου τὴν ἐποχὴν αὐτὴν προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Ἀλ. Μαυροκορδάτου. Ματαίως ἐζήτησα νὰ εὔρω τι σχετικόν. Πάντως, ἐγνώριζεν οὗτος καλῶς τὰ τῆς πρεσβείας εἰς Βερώνην, ἀφ' οὗ εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Γεώργιον Νικολοῦ Βαρνακιώτην ἀπὸ Νοεμβρίου 1822 ἔγραφε: « Τὸ κογκρέσσον βέβαια ἀρχισε καὶ ἐστάλησαν ἄνθρωποι καὶ ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως (τοῦτο ἄς εἶναι μυστικόν), ἡ ἀποστολὴ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἔγινε κατὰ παρακίνησιν τῆς Ρωσίας ». (Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, τόμ. Β', σελ. 357). Διαισθάνομαι, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴν ἔχη οὗτος ἀνάμixin τινα, καὶ δὴ σημαντικὴν, εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Πικκόλου εἰς τὴν Βερώνην· ἀλλὰ δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου σχετικὰ στοιχεῖα.

2. Εἰς τὸ προαναφερθὲν βιβλίον θεωρήσεως διαβατηρίων τῆς Ἀστυνομίας Ὑδρας σημειοῦται ὑπ' ἀριθμ. 6882, ὅτι τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1822 ὁ Ν. Πίκκολος ἔλαβε « θεώρημα διαβατικόν » διὰ Κέα.

3. Περιόδ. Ἑστία, τόμ. ΚΒ' (1886), σελ. 686 κέ. Βλ. καὶ Γερασίου Σαλβάνο, Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία. Ἀθῆναι 1949, σελ. 51 ὑπόσημ.

τῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ ἐπὶ μισθῷ 300 φράγκων μηνιαίως. Ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων ἔγινε τὴν 1 Νοεμβρίου 1823 δι' ἐπισήμου τελετῆς, καθ' ἣν ἡ Σύγκλητος, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Ἀρχοντος τῆς Ἀκαδημίας Γκύλφορδ καὶ τῶν καθηγητῶν Χριστοφόρου Φιλητᾶ καὶ Ἀθανασίου Πολίτου ἔστεψε διδάκτορας τοὺς ὑπολοίπους καθηγητάς², μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸν Πίκκολον.

Ὁ Πίκκολος ἐδίδαξε μόνον κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος, ἦτοι ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1823 μέχρι τῆς 17ης τοῦ Μαΐου 1824. Ἡ διδασκαλία του ὑπῆρξε λίαν ἀποδοτική. Ὁ Γκύλφορδ εἰς νεωτέραν του ἔκθεσιν πρὸς τὴν Ἰόνιον Κυβέρνησιν ἀπὸ 31 Μαρτίου 1824 ἐσημείωσεν: « Ὁ κ. Νικκόλαος Πίκκολος ἐκ Τουρνάβου τῆς Βουλγαρίας ἐξεπαιδεύθη κυρίως ἐν Παρισίοις. Μετὰ ταῦτα ἔμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπου ἐγὼ εὗρον αὐτὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Οὗτος διδάσκει μεταφυσικὴν ἀκολουθῶν τὸ σύστημα τοῦ Dugeld Stuart. Ἦκουσα σχεδὸν ὅλας τὰς παραδόσεις του, εὗρον δὲ ταύτας σαφεῖς, εἰς γλῶσσαν γλαφυρὰν καὶ καθ' ὀλοκληρίαν ἀπηλλαγμένας τῶν ἐπικινδύνων ἐκείνων ἀρχῶν, αἵτινες δυστυχῶς εὐκόλως δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς ἐπιστήμην ἀναγκαίαν ὅσον καὶ λεπτήν... »¹.

Κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς Κέρκυραν ὁ Πίκκολος ἐξέδωκε τύποις τὸ βιβλίον του τὸ ἐπιγραφόμενον « Ρενάτου Καρτεσιου, λόγος περὶ μεθόδου τοῦ ὀδηγεῖν καλῶς τὸν νοῦν καὶ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς ἐπιστήμας » ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθεὶς ὑπὸ Ν. Πικκόλου, διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Ἐν Κερκύρᾳ 1824 ».

Ὡς εἶπον ἄνωτέρω, ἡ παραμονὴ τοῦ Ν. Πικκόλου εἰς Κέρκυραν ὑπῆρξε βραχεῖα. Παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος. Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἔδρας του δὲν εἶναι γνωστοί. Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης εἰς ἐπιστολὴν του, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ περιοδικὸν « Ἐστία » τοῦ 1879 καὶ ἀναφερομένην εἰς τὸν Ἀθανάσιον Ψαλίδαν, ἀνέγραψεν, ὅτι « ὁ Πίκκολος ἀνεχώρησεν ἐκ Κερκύρας τὸ 1824 καὶ ὄχι τὸ 1827... Ἀνεχώρησεν, ὅτε ἐπεκράτει ἡ ψευδὴς φήμη, ὅτι ἡ ἀποτυχία αὐτοῦ προῆλθεν ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τοῦ Ἀσωπίου καὶ τοῦ Φιλητᾶ, καὶ διὰ τοῦτο εἶπε πρὸς τὸν σχολάρχην Τεργέστης (Φιλητᾶν), ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ βεβαία παιδεία πάντοτε φθονεῖται »². Ἡ πληροφορία αὕτη τοῦ Βαλαωρίτου δὲν εἶναι σαφής, ἀφήνει ὅμως νὰ ὑπονοηθῇ ὅτι ἡ πρόωρος ἀποχώρησις του ὀφείλετο εἰς δυσαρρεσκείας

1. Περιοδ. Ἐστία, ἐνθ' ἄνωτ.

2. Περιοδ. Ἐστία, τόμ. Ζ' (1879), σελ. 203 (τῆς 1 Ἀπριλίου).

καὶ κομματισμοὺς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ. Βέβαιον εἶναι ὅτι ὁ Πίκκολος ἀποχωρήσας ἐκ Κερκύρας διετήρησε στενὸν φιλικὸν δεσμὸν μετὰ τοῦ Ἀσωπίου καὶ φιλικὰς ὡσαύτως σχέσεις μετὰ τοῦ Φιλητᾶ, διότι μετ' ἀμφοτέρων εἶχεν ἐν συνεχείᾳ ἀλληλογραφίαν. Διετήρησεν ἐπὶ πλεόν τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην τοῦ Γκύλφορδ, τῇ φροντίδι τοῦ ὁποίου ἐξησφάλισε πλήρη τὸν μισθὸν του¹, προκειμένου νὰ συνεχίσῃ καὶ ν' ἀποπερατώσῃ τὰς ἰατρικὰς σπουδὰς του.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μετέβη εἰς Βολωνίαν τῆς Ἰταλίας καὶ ἐνεγράφη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1824 εἰς τὴν Ἰατρικὴν Σχολήν, τῆς ὁποίας τὰ μαθήματα ἤκουσε κανονικῶς μέχρι πέρας τῶν σπουδῶν του κατ' Ἰούνιον τοῦ 1829. Κατὰ τὰς θερινὰς ὁμως διακοπὰς ἐγκατέλειπε συνήθως τὴν Βολωνίαν. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1826 τὸν εὕρισκομεν εἰς Παρισίους, ὁπόθεν ἀλληλογραφεῖ πρὸς τοὺς παλαιούς του συνεργάτας, τὸν Ἀσώπιον² καὶ τὸν Φιλητᾶν³. Ὁ θάνατος τοῦ Γκύλφορδ, ἐπισυμβᾶς ἐν Λονδίῳ τὴν 14 Ὀκτωβρίου τοῦ 1827, ὑπῆρξε πλήγμα διὰ τὸν Πίκκολον. Κατώρθωσεν ὁμως, ὡς εἶπον, ν' ἀποπερατώσῃ τὰς σπουδὰς του καὶ νὰ λάβῃ τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροῦ ἐν Βολωνίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ 1829.

Καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Κερκύρας ὁ Πίκκολος παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Λίαν διαφωτιστικαὶ ἐν προκειμένῳ εἶναι αἱ πρὸς Ἀσώπιον ἐπιστολαὶ του κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Εἰς τὴν ἀπὸ 20 Μαΐου 1826 ἐκ Παρισίων ἐπιστολήν του πρὸς τὸν Ἀσώπιον εἰς Κέρκυραν γράφει μεταξὺ ἄλλων: « Ἡ πτώσις τοῦ Μεσολογγίου ἐκίνησεν ἐδῶ σφοδρὰν λύπην καὶ ἀγανάκησιν εἰς πάσης τάξεως ἀνθρώπους. Τὸ ὄντως φιλόφρονον γένος τῶν Γάλλων ἔκαμε περισσότερον παρ' ὅλα τὰ γένη καὶ δὲν παύει ν' ἀγωνίζεται ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Ἀρχόντισσαι

1. Ἀ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, τόμ. Β', σελ. 320.

2. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ἀσωπίου ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν σφύζονται ἑπτὰ ἐπιστολαὶ τοῦ Ν. Πικκόλου, χρονολογούμεναι ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τοῦ 1829 (Ἀσώπ. 425 - 431). Ἐκ τούτων ἐξ ἀπευθύνονται πρὸς Ἀσώπιον καὶ μία πρὸς Εὐστάθιον Σίμον εἰς Φλωρεντίαν ἀπὸ 15 Νοεμβρίου 1828. Τὰς ἐπιστολάς ταύτας τοῦ Πικκόλου πρὸς Ἀσώπιον ἐσχολίασε δημοσιεύσας καὶ αὐτούσια ἀποσπάσματα ἐξ αὐτῶν ὁ καθηγητὴς Σ. Κουγέας (« Ἑλληνικά », τόμ. 6 [1933], σελ. 70 κέξ.).

3. Εἰς τὴν συλλογὴν Γ. Λαδᾶ (Γενικά Ἀρχεῖα Κράτους) ἀπόκειται ἡ ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1826 ἐπιστολὴ τοῦ Πικκόλου πρὸς Φιλητᾶν εἰς Κέρκυραν.

τῆς πρώτης τάξεως περιέρχονται τὰς γειτονίας τῶν Παρισίων συνάγουσαι βοήθειαν ὑπὲρ αὐτῶν... Τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας σχεδὸν ὅλας... Εἶθε τὸ πνεῦμα τῶν ἀμιμήτων ἡρώων τοῦ Μεσολογγίου νὰ ἐμψυχώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ βάρβαροι δὲν θέλουν ἀργήσῃ νὰ ἐκλείψουν ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἑλλάδος... ». (Ἑθνικὴ Βιβλιοθήκη Ἀθηνῶν, ἀρχεῖον Ἀσωπίου, ἀρ. 425). Τὴν 21 Νοεμβρίου 1827 ἔγραψεν ἐκ Βολωνίας πρὸς τὸν Ἀσώπιον εἰς Κέρκυραν: «... Ἡ Ἑλλὰς πλέον ἐλευθερώνεται ἀπὸ τοὺς βαρβάρους. Ὅλα φαίνεται ὅτι συντρέχουν πρὸς τελείωσιν τοῦ θείου τούτου ἔργου ἢ σταθερότης καὶ ὁμόνοια τῶν συμμάχων, ἢ νίκη τοῦ Νεοκάστρου καὶ ἢ ἀφίξις τοῦ κόμητος Καποδίστρια, τοῦ μόνου ἱκανοῦ νὰ διατάξῃ τὸ ἐκεῖ χάος καὶ νὰ συντηρήσῃ τὰ διατεταγμένα. Διέτριψεν ἔδῳ 5 ἡμέρας καὶ χθὲς βράδῳ ἔπρεπε νὰ εἶναι εἰς τὸν Ἀγκῶνα. Παντοῦ, ὅπου ἐστάθη, εὐδοκίμησεν, ἐθαυμάσθη καὶ ἀγαπήθη· εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἐπιτύχῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα; Χαίρετε λοιπὸν καὶ θαρρεῖτε... ». (Ἀσώπ. 427).

* * *

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1829 ὁ Πίκκολος ἐγκατέλειπεν ὀριστικῶς τὴν Βολωνίαν καὶ δι' Ἀγκῶνος ἦλθεν εἰς Παρισίους. Δὲν γνωρίζω πόσον χρόνον παρέμεινεν τότε εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν. Πάντως, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους τούτου εὐρίσκεται εἰς Παρισίους, ὁπόθεν, τὴν 8 τοῦ ἰδίου μηνὸς ἀπηύθυνε πρὸς τὸν φίλον τοῦ Ἀσώπιον νέαν ἐπιστολήν, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον εἶναι διαφωτιστικὸν διὰ τὰς σχέσεις τοῦ Πικκόλου πρὸς ἄλλους λογίους Ἕλληνας. «... Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάξῃ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τοιαύτας φιλίας, Ἀντιπικᾶς¹, Κανελλικᾶς² καὶ Νατζικᾶς! (Νάτζκος Στωγιάννου ἦτον ὁ ἐξοχώτατος κὺρ Βογορίδης, ἀπὸ τὸ τίμιον χωρίον τοῦ Καζανίου πρὶν υἱοθετηθῆ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Βουλγαρίας Βόγοριν)». (Ἀσώπ. 430). Εἶναι ἀξιοσημεῖωτος ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ἐκφράζεται ὁ Πίκκολος περὶ τοῦ Ἀθανασίου Βογορίδου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἔλθει εἰς ὄξειαν διένεξιν. Εὐδιάκριτος εἶναι ἡ περιφρόνησις μεθ' ἧς σημειώνει τὴν βουλγαρικὴν καταγωγὴν (κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὴν ἰδικὴν τοῦ ἑλληνικὴν) τοῦ διαπρε-

1. Προφανῶς ἀναφέρεται εἰς μέλος τι τῆς ἐκ Κεφαλληνίας οἰκογενείας Ἀντίπα, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχεν ἔλθει εἰς ρῆξιν.

2. Φαίνεται, ὅτι ὁ Πίκκολος εἶχε φιλονικήσῃ, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐπαναστατημένην Ἑλλάδα, μετὰ τοῦ Στεφάνου Κανελλου, μετὰ τοῦ ὁποίου εἶχε συνταξιδεύσει μέχρι τῆς Ὑδρας.

ποῦς ἀντιπάλου του, ὁ ὁποῖος ἄλλως τε, ὡς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πίκκολος, εἶχε γνησίαν ἑλληνικὴν συνείδησιν.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς παραμονῆς του ἐν Παρισίοις ἐδημοσίευσεν εἰς διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ ἄρθρα καὶ ἀξιολόγους διατριβὰς περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἰατρικῆς ἐν Ἰταλίᾳ¹.

Ἐκ Παρισίων ὁ Πίκκολος μετέβη, πιθανῶς περὶ τὰ τέλη τοῦ 1829, εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ἤσκησε λίαν εὐδοκίμως τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, ὀνομασθεὶς συγχρόνως γενικὸς ἔφορος τῶν σχολείων καὶ ἀνώτατος ἐπιθεωρητὴς τοῦ νοσοκομείου². Εἰς τὴν βλαχικὴν πρωτεύουσαν παρέμεινεν ἐπὶ ἄρκετὰ ἔτη. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀδελφῶν Σούτσων, ὁ Πίκκολος εὐρίσκετο εἰς τὸ Βουκουρέστιον κατὰ τὸ 1833 ἀσκῶν ἐπικερδῶς τὸ ἰατρικὸν ἐπάγγελμα³. Ὄταν δὲ συνεχένιτρωσεν ἀξιόλογόν τινα περιουσίαν, ἐγκατέλειψε τὴν Βλαχίαν καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως πλεόν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔκτοτε « διῆγε τὸν βίον καλλιεργῶν τὰ τε γράμματα καὶ τὴν φιλίαν καὶ ἐπιμελούμενος τὴν πάσχουσαν αὐτοῦ ὑγίαν »⁴.

Κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς τελευταίας του διαμονῆς ἐν Παρισίοις ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ εἰς τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν καὶ λογοτεχνικῶν ἔργων, ἀναγραφὴν τῶν ὁποίων εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τοῖς ἐφεξῆς. Ἄς σημειωθῆ ἴσως μόνον ὅτι αἱ μὲν ἐπιστημονικαὶ του συγγραφαὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν κλασσικὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὸ δὲ λογοτεχνικὸν του ἔργον περιλαμβάνει μεταφράσεις ἑμμέτρων καὶ πεζῶν : τοῦ Bernandin de Saint - Pierre, τοῦ Βερανζέρου, τοῦ Σίλλερ, τοῦ Βύρωνος κ.ἄ., ὡς καὶ πρωτότυπα ἰδικά του στιχουργήματα πατριωτικά, σκωπτικά καὶ ἄλλα. Ἡ ἀπασχόλησίς του εἰς τὴν μετάφρασιν ξένων νεωτέρων ποιητῶν καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν ἰδικῶν του στιχουργημάτων τὸν ἔτερπεν ἰδιαιτέρως. Οὐδ' ἐνόμιζε τὴν ἐπίδοσίν του ταύτην ὡς ἀναξίαν τῆς κλασσικῆς του παιδείας. Εἰς τὸν πρόλογον τοῦ βιβλίου του « Φιλομούσου Πάρεργα » (Παρίσιοι, 1838) ὑπενθυμίζει εἰς ὅσους τυχὸν ἤθελον τὸν κατηγορήσει ὅτι ἠσχολεῖτο εἰς μικρὰ ἢ μηδαμινά, τοὺς στίχους τοῦ Εὐριπίδου, οἱ ὁποῖοι πράγματι εἶχον ἐπ' αὐτοῦ πλήρη ἐφαρμογὴν :

1. Β ο υ τ υ ρ ᾱ, Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας, τόμ. Ε' (1888), ἐν λέξει Πίκκολος.

2. Περιοδ. « Πανδώρα », τόμ. 18 (1868), σελ. 421.

3. Ποιήσεις νέαι τῶν ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσων. Ἐν Ναυπλίῳ 1833, σελ. 19.

4. Περιοδ. « Πανδώρα », ἐνθ' ἄνωτ.

«Ὁὐ πάσομαι τὰς Χάριτας
ταῖς Μούσας συγκαταμιγνύς,
ἠδίσταν συζυγίαν.
Μὴ ζώην μετ' ἀμουσίας».

(Ἡρακλῆς μαινόμε., στιχ. 675 κέ.)

* * *

Ὁ Πίκκολος ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὴν 16 Μαρτίου 1865, ἐτάφη δὲ εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Père Lachaise, πλησίον τῶν τάφων τῶν ἀρχαίων φίλων του Κοραῆ καὶ Μάνου. Τὸν νεκρόν του συνώδευσαν μέχρι τοῦ τάφου ἐξέχοντες φίλοι του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Ἀμβρόσιος Φερμίνος Διδότος, ὅστις ἐξεφώνησε βραχὺν ἐπικήδειον λόγον, πλήρη φιλελληνικῶν αἰσθημάτων, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξετύπωσεν εἰς τετρασέλιδα φυλλάδια¹. Ἴδου τὸ κείμενον τοῦ ἐπικήδειου τούτου λόγου:

«La France lettrée ne saurait être insensible à la perte qu'elle vient de faire. Nicolas Piccolos était l'un de ces hommes d'élite aussi modestes que savants, qui viennent demander à notre pays une nouvelle patrie; par cette glorieuse préférence ils l'honorent, et par le tribut de lumières qu'ils lui apportent, ils contribuent à sa renommée. Paris, devenu pour eux une autre Athènes, leur doit donc sa reconnaissance.

Pour ne parler ici que de la Grèce en ce qui m'est personnel, je rappellerai qu'en 1833, je fermais les yeux à mon illustre maître le célèbre Coray, puis à Manos, l'un de ces Grecs du Fanar dont le nom reste cher aux lettres; à Broussy, échappé ainsi que tant d'autres aux malheurs de leur patrie; aujourd'hui enfin à mon vieil ami Piccolos, cet homme de bien, cet homme aimable, dont le goût exquis et la profonde érudition étaient admirés de tous ceux qui ont pu apprécier un mérite que son extrême modestie dérobaît au public.

Piccolos est un exemple de ces esprits d'élite, qui, pour se dévouer tout entiers au culte désintéressé des lettres, négligent de faire valoir leur mérite en ce monde, et trouvent un bonheur intime dans la jouissance de tout ce que les anciens philosophes et les beaux génies de tous les temps offrent de grand, de noble et de consolant. Leur âme,

1. Discours prononcé par M. Ambroise Firmin Didot aux funérailles du docteur Nicolas Piccolos, né à Ternova en 1792, mort à Paris le 16 Mars 1865.

en s'élevant vers ces régions sereines, loin des troubles de la vie, y trouve un abri contre la tourmente de passions humaines.

Ce calme, ces sentiments de bienveillance sont Piccolos nous offrit toute sa vie un modèle accompli, ne se sont pas démentis un instant dans le cours de sa dernière maladie. Disciple d'Hippocrate, il en connaissait d'avance la fatale issue, mais par sa tranquillité d'esprit, il contenait notre douleur. Sensible à notre amitié, il nous en témoignait sa reconnaissance affectueuse, et, comme si rien n'était changé dans ses habitudes, il demandait tantôt son Sophocle, tantôt l'édition d'Aristote qu'il venait d'achever, pour y marquer les notes que sa main défaillante se refusait d'y tracer.

C'est ainsi, qu'accompagnée de nos pleurs, son âme est allée se réunir à celles de tous ces grands esprits qu'il a plu à Dieu d'inspirer pour charmer les hommes, et, en les instruisant, les rendre meilleurs.

Adieu, Piccolos, tes amis, tant qu'ils te survivront, te conserveront un doux souvenir et une affection inaltérable».

(Paris - Typographie de Firmin Didot Frères, fils et Ce, rue Jacob, 56).

Ἐπικήδειον εἰς Πίκκολον ἔξεφώνησεν ἐπίσης ὁ Δ^ρ N. Gueneau de Mussy, ὁ ὁποῖος μεταξὺ ἄλλων εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Piccolos était un enfant de cette Grèce immortelle, patrie idéale de tous les amis de l'art, qui a été et qui sera toujours l'institutrice du genre humain. Il est venu parmi nous comme un de ces Grecs de la renaissance, qui apportèrent dans l'Occident les débris sacrés du génie antique, arrachés aux outrages de la barbarie. Il s'associa, on peut même dire qu'il présida aux travaux des hellénistes français, dont la plupart sont venus souvent puiser dans le trésor de son érudition, ouvert à tous avec un empressement si aimable et un désintéressement si généreux. Il lui semblait qu'il payait ainsi sa dette à son pays, en propageant l'amour de ses chefs-d'œuvre et en reculant les limites de la domination libérale que la Grèce exerce sur le monde des intelligences...».

(Προλεγόμενα εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου, ἐν Παρισίοις 1866, σελ. XI κ.ἑ.).

Περὶ σπούδαστον ὡσαύτως νεκρολογία ἐἰς Πίκκολον ἔγραψεν ὁ συντάκτης τῆς « Ἡμέρας » τῆς Τεργέστης, δημοσιευθεῖσαν καὶ εἰς τὴν

« Ἐπίδα » τῶν Ἀθηνῶν τῆς 30 Μαρτίου 1865 : « Τὰ γράμματα ἀπώλεσαν πρὸ μικροῦ χαριέστατον πνεῦμα, ἐν ᾧ σπανιωτάτη μετριοπάθεια συνεζεύγνυτο μετ' εὐρυτάτης πολυμαθείας. Ὁ Ν. Πικκόλος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1792 ἐν Τυρνόβῳ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἄριστα ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους καὶ ἀπεκατέστη τέλος ὀριστικῶς ἐν Παρισίοις λαβὼν δίπλωμα διδάκτορος τῆς ἰατρικῆς. Ἀλλὰ δὲν ἐξήσκησεν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπιστήμην ταύτην, εὐρίσκων πλείονα θέληγτρα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Διακεκριμένος ἑλληνιστῆς καὶ θερμὸς ἐραστὴς τῶν διανοητικῶν ἀπολαύσεων, ἠσχολήθη πρὸ παντὸς εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων του, τὴν γλῶσσαν τοῦ Ὀμήρου. Ἡ πολύτιμος αὐτοῦ βοήθεια συνετέλεσεν οὐ μικρὸν εἰς τὰς ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἀνθολογίας νεωτέρας ἐρεῦνας. Ἐπ' ἐσχάτων ἐδημοσίευσεν ἐπιμελῶς ἐπεξεργασμένην ἔκδοσιν τῶν Ζῶων τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ὁ θάνατος κατέλαβεν αὐτὸν ἐπιθεωροῦντα τὸ ὕστατον τὴν κριτικὴν ἀνάλυσιν τοῦ εἰδυλλίου τοῦ Λόγγου, ἣν συνέταπτεν ἀπὸ δύο ἐτῶν. Ἐὰν ἡ φιλολογικὴ ἀξία τοῦ Πικκόλου παρῆεν αὐτῷ τὴν φιλίαν τῶν λογίων, ὁ γλυκὺς αὐτοῦ χαρακτήρ ἐγοήτευσεν πάντα τὸν πλησιάσαντα καὶ ἅπαξ μόνον τὸν ἀποβιώσαντα.

Ἄγαθός, εὐπροσῆγορος, ἐγίνωσκε πάσας τὰς λεπτότητας τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν ἀσχολιῶν αὐτοῦ δὲν ἐκώλυσε τὴν χαρίεσσαν εὐθυμίαν, δι' ἧς ἀνεκούφιζε τὸν φιλεργὸν νοῦν του. Περὶ τοῦ Πικκόλου ἠδύνατό τις νὰ εἴπῃ, ὅτι οὐδεὶς ὑπῆρξε μᾶλλον αὐτοῦ ἀγαπητὸς καὶ οὐδεὶς μᾶλλον ἐπάξιος. Τοῦτο κατεδείχθη καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας του. Οὐδεὶς συγγενῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρὸς εὐρίσκετο ἐν Παρισίοις· ἀλλ' οἱ φίλοι συνέρρευσαν, πολυάριθμοι φίλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄνδρες περιβλεπτοὶ, πάντες βαθέως συγκεκινημένοι, ὡς νὰ ἔφερον ἀδελφὸν εἰς τὸ τελευταῖον ἐνδιαίτημα. Ὁ κόμης Κισσελέφ, ὁ πρίγκιψ Βιβίσκος καὶ οἱ δύο υἱοὶ του συνώδευσαν τὸ φέρετρον καὶ παρὰ τὸν τάφον δύο τῶν ἀρχαιοτάτων φίλων τοῦ ἀποβιώσαντος, ὁ πατὴρ Διδότος καὶ ὁ δόκτωρ Διμουσσὸν ἀπήγγειλαν δακρυρροοῦντες λέξεις τινὰς συμπαθείας καὶ ἀποχαιρετισμοῦ, εἰλικρινῆ πανηγυρικόν, ὃν ἐπεκύρωσεν, ὡς εὐαίσθητος ἦχώ, ἡ καρδία πάντων τῶν παρισταμένων. Τὸ σῶμα τοῦ ἀγαθοῦ Πικκόλου κατετέθη εἰς τὸ κοιμητήριον *Père-Lachaise*».

* * *

Καθὼς εἶδεν ὁ ἀναγνώστης, ὀλόκληρον τὸ φιλολογικὸν ἔργον τοῦ Πικκόλου ἀναφέρεται εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ πᾶσα ἡ δραστηριότης του, πολιτικὴ, ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ, ἦτο ἀφιερωμένη

εἰς τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα. Ἰδιαιτέρως δέον νὰ σημειωθῇ ἡ συμβολὴ τοῦ εἰς τὴν διαμόρφωσιν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν ἀνάλογον προσπάθειαν τοῦ Κοραῆ, τῶν ἀδελφῶν Οἰκονόμων, τοῦ Βάμβα, τοῦ Γαζῆ, τοῦ Χρησταρῆ, τοῦ Ἰατροπούλου, τοῦ Κ. Ἀσωπίου, τοῦ Τρικούπη, τοῦ Πολυχρονιαδου καὶ λοιπῶν, συμβολὴ ἀναγνωρισθεῖσα ὑπὸ τῶν συγχρόνων του¹. Μολονότι δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του, καταληφθεὶς ὑπὸ μελαγχολίας καὶ μισανθρωπίας, κατέστη ἀπρόσιτος καὶ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ εἰς τοὺς ἄλλογενεῖς² καὶ ἐν τῇ διαθήκῃ του ἐλημόνησε τὴν Ἑλλάδα, διὸ καὶ κατεκρίθη μεταθανατίως³, οὐδεὶς, νομίζω, ἀμφιβάλλει, ὅτι ὁ Πίκκολος ἦτο Ἕλλην κατὰ τε τὸ γένος καὶ τὴν συνείδησιν. Πάντες οἱ σύγχρονοὶ του, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ὅσοι παρηκολούθουν τὸ ἔργον του καὶ ἐτίμων τὴν σοφίαν του, ἐγνώριζον καὶ ὠνόμαζον τὸν Πίκκολον Ἕλληνα. Δίαν χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος εἰς τὸν « Διάλογον Ἀριστοβούλου καὶ Φυγοπάτριδος », τὸν ὁποῖον περιέλαβεν εἰς τὸ βιβλίον του « Ἡ παλαιὰ καὶ νέα Ἑλλάς », ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον τοῦ ὀρθοφρονοῦντος Ἕλληνος πατριώτου Ἀριστοβούλου ὑπενόει τὸν Πίκκολον. « Οἱ γνωρίζοντες τὸν πρὸς τὰς Μούσας ἔρωτα καὶ τὴν μετὰ τινος σαρκασμοῦ φιλογένειαν τοῦ ἐν Παρισίοις διαβιοῦντος κυρίου Νικολάου Πικκόλου, γλυφυροῦ μεταφραστοῦ τῶν ὠραιότερων διηγημάτων τοῦ Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου, θέλουσιν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀριστοβούλου ὑπ' αὐτὸ τὸ πλαστὸν ὄνομα, ὡς ὑπὸ διαφανὲς κάλυμμα, ἰδεῖ τὸν ἀρχαῖον φίλον τοῦ συγγραφέως τῶν σελίδων τούτων »⁴.

Ἄλλωστε καὶ μόνη ἡ εὐρυτάτη ἑλληνικὴ του παιδεία καὶ αἱ

1. J a c. R i z o N e r o u l o s, Cours de littérature grecque moderne, σελ. 124.

2. Παρνασσός, ἦτοι ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεκτοτέρων ποιημάτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος ὑπὸ Π. Ματαράγκα. Ἐν Ἀθήναις 1880, σελ. 92 κέ. Ὁ συντάκτης τῆς ἀνθολογίας ταύτης, ὁ ὁποῖος ἐκ πλάνης ὀνομάζει τὸν Πίκκολον Κωνσταντῖνον, σημειώνει, ὅτι « κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του εἶχεν οὗτος καταληφθῆ ὑπὸ μισανθρωπίας καὶ μισελληνισμοῦ ».

3. Ὁ Μαρίνος Π. Βρετός, βιογραφῶν ἐν συντόμῳ εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του τὸν Πίκκολον ἐν ἔτος μετὰ τὸν θάνατόν του, σημειώνει ὅτι « ἐλημόνησεν ἀγνωμόνως τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα ἐν τῇ αὐτοῦ διαθήκῃ ». (Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1866, σελ. 371). Ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τοῦ Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου τοῦ Βρετοῦ δημοσιεύεται καὶ εἰκὼν τοῦ Πικκόλου.

4. Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ο υ Σ ο ῦ τ σ ο υ, Ἡ παλαιὰ καὶ νέα Ἑλλάς. Ἀθήναι 1849, σελ. 14, ὑπόσημ.

μεγάλοι ὑπηρεσίαι του εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, αἱ ἐκθειαζόμεναι ὑπὸ πάντων ὅσοι μνημονεύουν τὸ ὄνομά του, θὰ ἦσαν ἀρκεταὶ διὰ νὰ τὸν χαρακτηρίσουν ὡς ἀκραιφνῆ Ἑλληνα. « Καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκεν [ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν] μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι καὶ μᾶλλον Ἑλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας » (Ἰσοκρ. Πανηγυρ. 10).

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ Ν. ΠΙΚΚΟΛΟΥ¹

- * Ὁ θάνατος τοῦ Δημοσθένους [1818] (βλ. κατωτέρω ἀγγλικὴν μετάφρασιν).
- * Σοφοκλέους, Φιλοκτήτης. Μετάφρασις (θεατρικὴ διασκευή), [1818].
- Πρὸς τοὺς ἐν Ὀδησσῷ φιλοθεάτρους Ἑλληνας. (Ἐν Παρισίοις, 1819). « Ἑρμῆς ὁ Λόγιος », ἔτ. 1819, σσ. 609 - 612.
- Πρὸς τὸν Ἰατρὸν Γ. Γλαράκην ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Χίον. « Ἑρμῆς ὁ Λόγιος », 1820, σσ. 417 - 420.
- *Piccolo* N. S., Chios. *La Grèce et l'Europe*, poème lyrique accompagné de notes explicatives ; suivi de la traduction avec le texte en regard d'une épître Grecque-moderne adressée en 1820 par N. S. Piccolo à G. Glaracés, d'une des victimes² des massacres de Chios. Par A. P. F. Guerrier de Dumast. Paris MDCCLXXII, 8°, pp. VIII+78.
- [Πικκόλος Νικόλαος Σ.], *The Death of Demosthenes ; a tragedy in four acts in prose ; translated from the modern Greek by Gregorios Palaeologus...* Cambridge, 1824, 8°, pp. X+[2]+63+[1].
- Ρενάτου Καρτεσίου, Λόγος περὶ μεθόδου τοῦ ὀδηγεῖν καλῶς τὸν νοῦν καὶ ζητεῖν τὴν ἀλήθειαν εἰς τὰς ἐπιστήμας³· ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθεὶς ὑπὸ Ν. Πικκόλου, διδασκάλου τῆς Φιλο-

1. Τὰ δι' ἀστερίσκου σημειούμενα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐπομένως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὰ ἴδω δι' ἰδίων ὀφθαλμῶν καὶ νὰ παράσχω πληροφορίας ἐπ' αὐτῶν.

2. Ἡ πληροφορία τοῦ Πικκόλου περὶ θανάτου τοῦ Γ. Γλαράκη ἦτο ἐσφαλμένη. Σημειωτέον ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο τοῦ Πικκόλου πρὸς τὸν Γ. Γλαράκην ἀνεδημοσιεύθη μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ Πικκόλου καὶ εἰς Φιλομούσου Πάρεργα (σσ. 297 - 309), περὶ ὧν βλ. κατωτέρω.

3. *Descartes*, *Discours de la Methode*.

- σοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Ἐν Κερκύρα, 1824, 8^ο, σσ. μδ' + 110.
- Ι. Ε. Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου¹, Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν. Μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Ν. Σ. Πικκόλου). Ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Φιρμίνου Διδότου, ,αωκδ', εἰς 12^{ον}, σσ. 206².
- Φιλομούσου Πάρεργα, ἥτοι συλλογὴ ποιημάτων τῶν μὲν πρωτοτύπων, τῶν δὲ μεταφρασμένων ἀπὸ διαφόρους γλώσσας, μὲ τὸ κείμενον ἀντικρῦ. Ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς τυπογραφίας τῶν ἀδελφῶν Φιρμίνων Διδότων, ,αωλη', 8^ο, σσ. ι' + 350³. (Ἀφιεροῦται εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἱατροῦ Στυλ. Σπάθη, Σμυρναίου).
- Βερναρδίνου Σαιμπιέρρου, Διηγήματα, ἥτοι τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργινίαν, ἡ Ἰνδικὴ καλύβη, ἡ λέσχη τῆς Σουράτης, καὶ περιήγησις τῆς Σιλεσίας. Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθέντα ὑπὸ Ν. Σ. Πικκόλου, ἱατροῦ, ἱππέως τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγ. Στανισλάου γ' τάξεως, τοπάλαι καθηγητοῦ φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Ἐκδοσις δευτέρα, διωρθωμένη καὶ αὐξημένη μὲ νέα μεταφράσματα ἐκ τῶν τοῦ Σαιμπιέρρου, καὶ μὲ νέας σημειώσεις. Δαπάνη Ἰωάννου Σωμάκη. Ἐν Παρισίοις, ,ΑΩΜΑ', 8^ο, σσ. ιζ' + 380.

1. Bernandin de Saint - Pierre.

2. Ἀφιεροῦται εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον.

3. Εἰς τὸ περὶ Ἰγνατίου Οὐγγροβλαχίας βιβλίον μου, τόμ. Α', σελ. 283 - 284, ἀνεδημοσίευσα, ἀντλῶν ἐκ μελέτης τοῦ Π. Ζερλέντη (Συνθήκη Ἑπτανησίων καὶ Ἀλῆ πασᾶ ἔτει 1803, Ἐν Ἀθήναις 1921, σελ. 10) δύο ἐπιγράμματα κεχαραγμένα ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἰγνατίου ἐν Λιβόρνῳ. Τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων, τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶναι εἰς ἀρχαῖον λόγον καὶ τὸ ἕτερον εἰς νεοελληνικόν, δὲν ἐμνημόνευσεν ὁ Ζερλέντης τὸν συντάκτην. Τώρα, φυλλομετρῶν τὰ «Φιλομούσου Πάρεργα», ἀνακαλύπτω, ὅτι ποιητὴς τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων εἶναι ὁ Πικκόλος, ὁ ὁποῖος περιέλαβεν αὐτὰ εἰς τὸ τμήμα τοῦ βιβλίου, ὅπου κατεχώρισε τὰ ἴδια αὐτοῦ στιχουργήματα, ἐν σσ. 317 - 318. Παρατηρῶ ὅμως, ὅτι τὸ εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐπίγραμμα ἐδημοσιεύθη ἔσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Ζερλέντου καὶ οὕτως ἀνεδημοσιεύθη καὶ ὑπ' ἐμοῦ. Ἐχει δὲ ὀρθῶς οὕτω :

«Μνήμα τόδ' Ἰγνάτιον κεύθει, φάος Ἑλλάδος αἴης,
 Τῆς καὶ ἐν Μακάρων κήδεταί ἀθάνατος.
 Ἐνθάδε γὰρ πόλεων τοῦδ' ἀσπερχές μενέαιεν,
 Ἀργαλέης παῦσαι Ἑλλάδα δουλοσύνης.
 Τοῦνεκ' ἄρ' Ἰγνατίου κλέος ἱερὸν οὔποτ' ὀλεῖται,
 Ἔστ' ἂν ἐξ θάλλων πατρίδος ἡῦς ἔρωσ».

- * [Piccolos N.], Un habitant de la Valachie, Paul Kisselef et les principautés de Valachie et de Moldavie, Paris, Didot, 1841.
- Quelques observations sur le texte de Babrius. Paris 1845, 8°, pp. VI+24. (Πρόλογος τοῦ Α. F. Didot).
- Sur quelques passages de Babrius et de Theocrite. Saint Cloud, 1845, 8°, pp. 1-15.
- Paraphrases inédites de deux fables de Babrius, suivies de quelques observations sur cet auteur, par M. Piccolos. (Extrait de la Nouvelle Revue Encyclopédique, novembre 1846, pp. 1-11.
- Νικολάου τοῦ Δαμασκηνοῦ, βίος Καίσαρος. Τεμάχιον νεωστὶ ἀνευρεθέν. Nicolas de Damas. Vie de Cécar. Fragment récemment découvert et publié pour la première fois en 1849. Nouv. édition par N. Piccolos, D. M., accompagnée d'une traduction française par M. A. D(idot), et suivie d'observations sur tous les fragments du même auteur. Paris, Didot, 1850, 8°, pp. XI+105.
- Supplément à l'Anthologie grecque, contenant des épigrammes et autres poésies légères inédites, précédé d'observations sur l'anthologie, et suivi de remarques sur divers poètes grecs. Paris 1853, 8°, pp. XVI+348.
- Sur une nouvelle édition des fragments de Plutarque et sur une épigramme de Palladas. (Extrait de la Revue Archéologique, XIIe année, Paris 1855), pp. 1-8.
- Βερναρδίνου Σαμπιέρρου, Τὰ κατὰ Παῦλον καὶ Βιργιλίαν. Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθέντα ὑπὸ Ν. Σ. Πικκόλου. Ἔκδοσις τρίτη γνησία καὶ ἐπιδιωρθωμένη. Ἐν Παρισίοις, ἐκ τῆς τυπογραφίας Φιρμίνου Διδότου, ἈΩΞ', 16°, σσ. XXXII+311.
- Βερναρδίνου Σαμπιέρρου, Διηγήματα, ἧτοι ἡ Ἰνδικὴ καλύβη, ἡ λέσχη τῆς Σουράτης, περιήγησις τῆς Σιλεσίας καὶ ἄλλα τινά, ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθέντα ὑπὸ Ν. Σ. Πικκόλου. Ἔκδοσις τρίτη γνησία καὶ ἐπιδιωρθωμένη. Ἐν Παρισίοις, ἈΩΞ', 16°, σσ. [8]+280.
- Ἀριστοτέλους, Περὶ ζῴων ἱστορίας βιβλία Θ', ἐφ' οἷς καὶ δέκατον, τὸ νόθον. Ἐπιμελεία καὶ διορθώσεις Ν. Σ. Πικκόλου, ἱατροῦ. Aristote, Histoire des animaux. Texte revu et corrigé par N. Piccolos, D. M., Paris, Firmin Didot Frères, 1863, 8°, pp. XXIII+468.

— Λόγγου, Ποιμενικῶν τὰ κατὰ Δάφνιν καὶ Χλόην λόγοι τέτταρες, ἐπιμελεία, διορθώσει καὶ προσθήσει πλείστων σημειώσεων Ν. Σ. Πικκόλου. Ἐν Παρισίοις ,αωξς', 16°, σσ. XVI+287. (Προτάσσονται: Πρόλογος τοῦ Ε. Egger καὶ ἐπικήδειοι εἰς Πικκόλον ὑπὸ Α. F. Didot καὶ Dr N. Gueneau du Mussy. Τὸ τομίδιον κοσμοῦν εἰκόνες τιῆς (ξυλογραφίαι) σχετικαὶ πρὸς τὸ κείμενον. Ἔπονται πλουσιώταται σημειώσεις τοῦ Πικκόλου ἐν σσ. 161-287) ¹.

* * *

Ἐν κατακλείδι προσθέτω, ὅτι εἰς τὸ περὶ Πικκόλου ἄρθρον τοῦ Λεξικοῦ Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας τοῦ Βουτυρᾶ ἀναφέρεται καὶ ἕτερον ἔργον τοῦ Πικκόλου ὑπὸ τὸν τίτλον « Παρηγορήματα », ποιητικὴ συλλογὴ ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψία (1839). Τοῦ βιβλίου τούτου δὲν ἀπήντησα ἄλλην μνεῖαν οὐδαμοῦ, ἢ δὲ σχετικὴ ἔρευνά μου εἰς τὰς δημοσίας βιβλιοθήκας ἀπέβη ἐπὶ ματαίῳ.

Σημειωθήτω εἰσέτι, ὅτι ὁ Πικκόλος εἶχεν ἀναγγεῖλει τὴν ἔκδοσιν τῶν Μελῶν τῆς Σαπφοῦς καὶ προεισέπραξε μάλιστα συνδρομὰς παρά τινων φιλομούσων. Ματαιωθείσης ὁμως τῆς ἐκδόσεως, ἐπεστράφησαν αἱ προκαταβολαὶ εἰς τοὺς δικαιούχους. Εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ ἐκδιδομένην « Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος » ἐδημοσιεύθη τὴν 8 Αὐγούστου 1831 (σ. 376) ἡ ἑξῆς εἰδοποίησις: « Πρὸ πολλοῦ ἐπροκηρύχθη διὰ τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος ἡ τύπωσις τῶν Μελῶν τῆς Σαπφοῦς, καὶ ἐπροσκαλοῦντο εἰς συνδρομὴν οἱ φιλόμουσοι. Ὁ κύριος Ν. Πικκόλος ἠναγκάσθη ἀπὸ οἰκιακὰς του ὑποθέσεις ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Παρισίων καὶ ν' ἀναβάλῃ τὴν ἔκδοσιν. Ὅθεν ἐπέστρεψε πρὸ καιροῦ τὴν συνδρομὴν, ἣτις καὶ ἀπεδόθη ἤδη εἰς τοὺς προκαταβαλόντας. Εἰδοποιοῦνται δὲ οἱ κύριοι Ἀντώνιος Ἀλεξόπουλος, Ἰωάννης Φωτίου Μιμῆς, Σωτήριος Βαλτινὸς καὶ Γεώργιος Σκεύας νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὸν κύριον Γ. Χρυσίδην, συντάκτην τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, διὰ νὰ λάβωσι τὴν προκαταβολὴν των, ἣτις παρακατετέθη εἰς αὐτὸν παρὰ τοῦ κυρίου Γ. Γενναδίου ».

Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗΣ

1. Ἐκτενὴς κρίσις περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου δημοσιεύθη εἰς τὸ περιοδ. « Πανδώρα », τόμ. 18 (1868), σσ. 420-421.